

# ВЕСТНИК Литературен ВЕСТНИК

## Поетичният брой

Поезията такава,  
каквато е:

Повече от тридесет поети в  
стихове и манифестни визии

Философският дневник на  
Стефан Гечев

Митко Новков за Ангел Изгов

Яница Радева  
за Балканската поезия



Абонамент!  
“Литературен вестник”  
Каталожен номер

424

### Съчетанието художник–власт е противоестествено и гибелно за твореца

Получих съобщение по телефона от Президентството, че съм награден с орден “Стара планина - втора степен”. Искам да уведомя нашата общественост, че се отказвам от наградата. Проследявайки прежеждията на творческия си път в тази държава, имам достатъчно основания за отказа си. Не желая награди от ничия власт. Държа на своята маргиналност. Убеден съм, че съчетанието художник–власт е противоестествено и гибелно за твореца. По-важно за мен е онова, което съм направил и дал на страната си и което се знае и ценено от по-добрата част на интелегенцията ни.

ИВАН  
ТЕОФИЛОВ

## Изборите ни

През 1907 г. Димо Кьорчев написа “Тъгите ни”. В този горд и непреклонен текст, който смело навлиза в най-драматичните естетически, морални и философски проблеми на краевековие, има и няколко думи, посветени на родните български реалности и “духовни” водачи. Ето ги:

*До днес у нас няма ни една обител, ни един храм. Никой не търси родината и всеки живя: всички търгуват, желаят, правят сметки, очакват добрини и писателствуват, всички са грешници и лъжци. Нима не е лъжа да мислиш себе си художник, а да не си шепнал молитви; колко е страшна измамата да мислиш, че вярваш в себе си, че чувствуваш своето аз, без да знаеш кой те е родил и кому дължиш своята душа, без да чувствуваш, че тая земя като част от вечността е вълпътвила в себе си част от Бога! Какъв грях против безкрайното и любовта извършихте вие, български досегашни писатели, когато с малкото съзнание, що ви бе дадено да живеете, си послужихте за цели и създаване литература... Утешението ви е, че трябваше да бъдете грешници, да бъдете тор и земя. Вие правите литература, а нам трябват молитви, трябват химни, казани на роден език.*

*В тази земя до днес имаше злини. Доброто го няма, защото всичко пречи на мълчанието, любовта липсва, тъй като никой съзнателно не чувства родината, а Бог е охулен и поруган. Не черквата или уличният държавник поругаха Бога, а вие, български писачи, които пренебрегнахте душата, за да служите на цели, вие, всички писатели, лирици, драматурзи, публицисти и критици. Време е като зверове, усетили смъртта, да се заврете в пустите уцелия на тая бедна страна и отровните ви кости нека останат там.*

Година преди това Алеко изтъгува едни български избори в Свищов. Неговите тъги завършват с думите от едно писмо до Иваница Граматиков, кандидат за депутат от опозицията, “млад, образован, малко идеалист, повече мечтател, с любов в сърцето, с вяра в доброто, с надежда на бъдещето” – който смяяно наблюдава как бай Ганю прави избори. Думите са следните:

*А народът какво ще каже, какво ще прави? Любопитен въпрос! Ти ми казваше едно време, че вярваш още в българския народ. Хайде де! Не се подигравай! В кого вярваш ти? В това ли рабско племе, което търпи всичко това? Виж го изобразен в представителите му.*

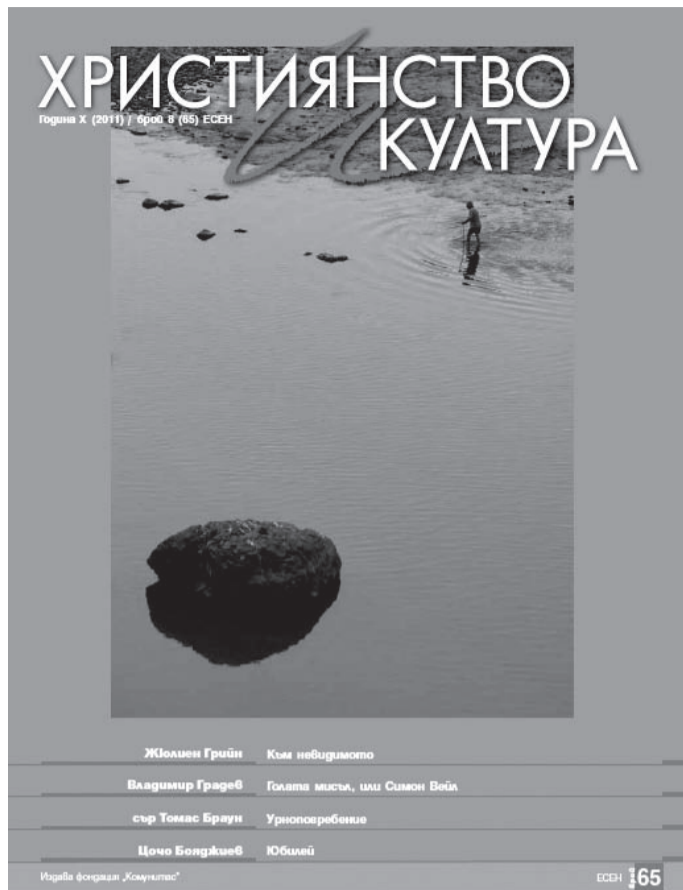
*Народа, в когото ти вярваш, е роб, казвам ти, роб; робуването е за него блаженство, тиранията благоденствие, робоплеието геройство, презрителното хъркане отгоре - музика! И пак този народ е клет и нещастен, трижд нещастен! Бит от съдбата, осъден да страда и да тегли за други, мъчен от неприятели, а още повече от приятели и спасители, той нямаше нито една твърда точка, на която да спре погледа си, една дръжка, на която да се ослони, той е изгубил вярата в себе си и в съдбата си и е станал тъй “практичен” и трезвен, трезвен до безчувственост. Без помощ, без съвет, съкрушен и разкъсан външно и вътрешно, ето го на, една печална, от бури разсипана останка от стари времена...*

*Има ли кой да го съживи, да го повлече подире си? - Идеали? - Суета, вятър!...*

Днес е 2011 г. и отново има избори. Минали са повече от сто години и от “Тъгите ни”, и от потресния “Бай Ганю”. Въпреки всичко цитираните текстове не са загубили актуалност. Българинът отново е “бит от съдбата, осъден да страда и да тегли за други, мъчен от неприятели, а още повече от приятели и спасители”; той пак е “изгубил вярата в себе си и в съдбата си и е станал тъй “практичен” и трезвен, трезвен до безчувственост”. Днес отново у нас няма “ни една обител, ни един храм”; и днес също “никой не търси родината и всеки живя: всички търгуват, желаят, правят сметки, очакват добрини” – и отново “всички са грешници и лъжци”.

Днес българският народ избира... Какво всъщност избира той? Човека, който ще го представя пред света, ще олицетворява националните му добродетели – българския президент? Самопожертвователните труженици за общото добруване – кметовете и общинските

# Сп. Християнство и култура, бр. 65



Към невидимото ни препраща новият 65 брой ЕСЕН на сп. „Християнство и култура“. Освен с емблематичния откъс от Дневника на писателя Жюлиен Грийн темата намира продължение и в анализите на младите изследователи Десислава Гайдарова за реториките на неизразимото и на Валентин Калинов за *живота без публика*, както и в размисъла на Пламена Фотева върху *съвременните употреби на понятието „готика“*. Своеобразен контрапункт по темата е рубриката *патологии на съвременността*, в която Тони Николов анализира постмодерния *външен човек*, Тодор Тодоров описва познатия още от Средновековието *пламнешки демон*, а Калин Янакиев се спира на феномените на *безразличието, отегчението и скуката*. Текстове на еп. Максим Василевич за *етоса на светостта* и на Дъглас Найт за *есхатологията и лицата у Йоан Зизиулас* биват допълнени в рубриката „свидетели на вярата“ с анализа на Владимир Градев *Голата истина, или Симон Вейл* и *Урно-погребение* на сър Томас Браун. В исторически план Райчо Пожарлиев изследва феномена на *монашеското хранене*, а Цочо Бояджиев (юбиляр на броя!) добавя своите размисли за *възхвала на всекидневното*. Броят е илюстриран с композиции на Цочо Бояджиев, които в отговор на поздравленията на колеги, предлага на вниманието на публиката свои фотографии.

УНГАРСКА ЗАДУШНИЦА  
ЗА МАЛИНА

на 2 ноември в 18.30 часа  
в Унгарския културен институт.

Първото спомняне  
за МАЛИНА ТОМОВА.

Ще четем нейни стихове,  
ще поговорим за нея,  
ще изпием по чаша в нейна памет.

Прожекция на филма  
„Гори, гори огънче“  
на 31 октомври, 17.30 часа  
в кино „Одеон“.  
Вход свободен.

## КОНКУРС

КОНКУРС ЗА НАПИСВАНЕ НА КЪС  
РАЗКАЗ, ПОСВЕТЕН НА ПЛОВДИВ

Конкурсът е явен и е без възрастови  
ограничения за кандидатите.

Всеки кандидат може да представи само по един разказ. Желеещите да участват в конкурса трябва да изпратят творбите си най-късно до 28 октомври 2011 г. на следния адрес: Пловдив 4000, ул. „Цанко Лавренов“ № 10, или на електронна поща: nts2@abv.bg. След изтичане на крайния срок разкази за участие в конкурса не се приемат, независимо от датата на пощенското клеймо.

Кандидатите, изпращащи творбите си по пощата, трябва да ги поставят в пощенски плик, който да съдържа по три екземпляра от:

- разказа, с който се кандидатства, с трите имена на автора;
- отделен лист с данните на съответния участник: трите имена, точен адрес, дата на раждане, имейл и/или телефон за връзка, както и кратка творческа биография.

Представените творби, както и данните от другия лист, да бъдат написани на компютър или в краен случай на пишеща машина.

За разказите, изпращани по имейл, важат същите условия, като кандидатстващият разказ и данните за автора трябва да бъдат в отделни файлове, прикачени към писмото. Кандидатства се само с разкази, които не са публикувани към датата на обявяването на конкурса и с които кандидатът не е участвал в други подобни конкурси. Късият разказ трябва да бъде посветен на Пловдив, и да не бъде по-голям от 1800 знака (30 реда по 60 знака всеки).

Кандидатите, които не са спазили горните условия, няма да бъдат допуснати до участие.

Ще бъдат раздадени следните награди:

- Първа награда от община Пловдив – 500 лв.
- Втора награда от община Пловдив – 300 лв.
- Трета награда от община Пловдив – 150 лв.
- Уикенд за двама в хотел в Банско, осигурен от „Съншн Холдинг“
- Екскурзия до Гърция, осигурена от Туристическа агенция „Ана Травел“ - Пловдив
- Вечеря за двама в ресторанта на хотел „Одеон“
- Вечеря за двама в пицарии „Златна круша“

Връчването на наградите ще се състои на 09.11.2011 г. от 18:30 ч. на официална церемония в книжарница „Форум“ в мол „Галерия Пловдив“, на която дата се навършват 125 години от рождението на белетриста, граматурга и публициста Христо Казанджиев.

Организаторите нямат ангажимент към разносните, свързани с пътуването, престоя и нощуването на участниците, поканени за получаване на наградите, които не са от Пловдив.

За допълнителна информация и справки: отдел „Любителско творчество“ - 032/627 175 и 032/625 113 или имейл: nts2@abv.bg.

## НЕПРЕМЪЛЧАНО

### Изборите ни

от стр. 1

светници? Може би. Само че – кой знае защо – този път много хора ме питат: а за кого да гласуваме, г-н Сугарев? И аз просто не знам какво да им отговоря – защото знам, че възможния избор е този на по-малкото зло – а тъкмо от избори на по-малкото зло я докарахме до голямото зло. До това, което сме днес.

Има един брадясал, прастар виц, останал още от комунистическите времена. Влиза един другар в магазина и иска да си купи десет яйца. Продавачката – типичната за това племе тъотка със свадлива физиономия, му дава десет яйца. „Ама чакайте – казва той, – тези яйца са малки, мърляви и не изглеждат пресни. Дайте ми да си избера своите яйца.“ Тъотката побутва яйцата към него и казва: „Ами ето ви десет яйца, изберете си своите десет“.

Днешната изборна ситуация прилича много на този виц. С тази разлика, че яйцата са много повече от десет. Яйцата са повече от всякога – така че наистина има избор. Само дето всички са малки, мърляви и не изглеждат пресни.

Неслучайно свързах тези избори с Димо-Кьорчевите пъги. Защото те са смешни, но и тъжни избори. И дори не толкова претендентите, колкото всички обстоятелства около тях свидетелстват за падението българско, за онази ситуация на морален погром, в която сме изпаднали, за немотата на съвестта в джендема, в който сме натикани.

Страшното днес не е, че бай Ганьо отново прави избори. Страшното е, че българският писател мълчи. Че го няма Алеко, който да опише това правене. Че го няма Димо Кьорчев, който да предефинира родината като духовно пространство. Че го няма Гео Милев, който да заклеими писателското мълчание. Че го няма големия поетичен жест, който да освети внезапно писателското мижтуркане. Че го няма голямото „не“ на българския интелектуалец –

който е призван да покаже, че може и да не се участва в тази игра. Че можем и трябва да ѝ се противопоставим. Дори и когато отстрани изглежда, че нямаме шанс, че това противопоставяне е сблъсък с ветрените мелници.

Такъв на мнозина ще се стори може би жестът на големия български поет Иван Теофилов, който отказа да получи предложението му от президентството орден „Стара планина – втора степен“. Отхвърли наградата без високомерие, просто и естествено – с няколко думи само. (Виж стр. 1)

Това е жест, който казва голямото интелектуално „не“. Точно това „не“ изрече преди време Борис Христов, същото „не“ изрече сега Иван Теофилов. Това е жест, който отказва да се постави в услуга на овластеното олицетворение на простацина и скудоумието. Който казва: аз нямам и не мога да имам нищо общо с вас. Чрез който се отстоява достойнството на писателя. Жест с тежест и цена, който подчертават и изобличават моралното безразличие в днешните необайганьовски времена.

Но българският писател няма време за подобни жестове. Българският писател прочее е зает. Той има мисия, висока мисия – той прави литература. Българският интелектуалец има друго житейство – той обитава пространства, различни от родната пазарска връва. Той спи и води насън разговори с Лакан и Дерuida. Събужда се само по най-неотклонна нужда. Например когато трябва да се подпише под възвание в защита на паметника на Съветската армия. (Справка: подписите на Съюза на българските писатели, Съюза на филмовите дейци, Съюза на българските журналисти и прочее сволочи в защита на същия.) Или когато трябва да провъзгласи Бойко Борисов за „почетен“ художник. Или... но примерите са легион.

Затова днес избираме не своето бъдеще, а запъртците от своето минало. И страшното е, че дори не можем да ги различим като такива. Защото нормалните времена са били толкова отдавна, че вече сме ги забравили. И нямаме вече база за сравнение.

ЕДВИН СУГАРЕВ

## КОНКУРС

КОНКУРС ЗА ФОТО-ХАЙГА “  
СЕЗОНИ“

Сезоните идват и си отиват, оставяйки след себе си спомени, снимки и думи - частици, които ни карат да се усмихваме, или ни натъжават. Опитайте се да ги уловите в снимка, после прибавете към снимката тристишия и ето че на бял свят вече се е появила хайга. Аранжирането на хайку с рисунка, известно като хайга, датира още от преди 400 години. Думата хайга в буквален превод означава „хайку рисунка“: „хай“ – от хайку и „га“ – картина. В традиционния вариант на хайга авторът на хайку добавя своя рисунка към текста, с навлизането на високите технологии, все повече творци заменят рисунките с фотографии.

Фотографско Обществото - Варна ви кани на първия в страната ни конкурс за фото-хайга. Предайте специфичния дух на годишните сезони с помощта на фотографията и хайку. Очакваме творбите на всички фотографи, изкушени от словото, както и на всички пишещи, изкушени от фотографията.

Условия за участие:

- Всеки участник има право да изпрати до четири фото-хайги, отразяващи четирите годишни сезона, или само един от тях по свой избор. За участие се приемат и съвместни творби на двама автори.
- Изисквания към фотографиите:
  - файловете да са във формат jpeg;
  - големина - не по-малки от 3000 pix по дългата страна и размер на файла до 5 mb.
  - Текстове могат да бъдат както класически хайку, така и свободни тристишия; задължително условие е да са вмествени вътре във фотографията.
  - Начинът и мястото на разполагане на текста, а така също шрифтът и големината му са по преценка на автора.

Своите фото-хайги можете да изпращате от 1 ноември до 15 декември чрез формата за участие на адрес: <http://sezoni.psv.bg/>

# Кратка повест за срама: Road (short) Novel. Хлаг

Road Novel – вероятно може и така да се определи *Кратка повест за срама* на Анжел Игов. Макар той да си е задал сам достатъчно категорично жанра, все пак си мисля, че *повест* не уцелва (или заблуждава) – твърде стеснява определеността, прекалено предопределя прочитата. В третото издание на българския *Речник на литературните термини* (1973) за повестта се казва: *Един от основните етически видове, който заема средно място между разказа и романа*. Тоест нищо разказ, нищо роман; ни риба, ни рак. Анжел Игов преди време пишеше разкази (*Срещи по пътя, К.*), като литературен наблюдател мога да предположа, че е твърде стриктен (и към себе си, и към другите), когато дойде реч за роман (и той като мнозина български критици спазва йерархичната презумпция за романа като най-престижното литературно произведение, надява се за Яница Радева: *И тъй като „Бонбонирата“ несъмнено е заявка за роман, очакваме го с нетърпение*; тоест само разкази не стигат, трябва и роман), следователно иска да ни подхлъзне – аз ще го нарека повест, ама то си е роман. Но пък ако имате претенции, ще ви кажа, че е повест и с това ще се изплъзна, защото: *За разлика пък от романа повестта изобразява живота по-ограничено – пак Речникът между другото*. Следователно, ако нещо не ви харесва, то не е, защото има проби в почерка, а защото жанрът просто е такъв – неоправен роман, ограничен роман, недостатъчен роман, полуроман...

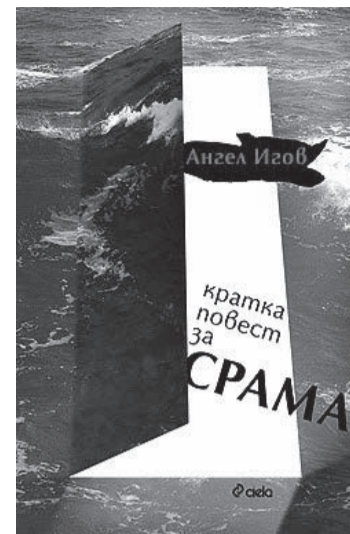
Анжел Игов обаче е англофон, преводач от английски и добре знае, че в тамошното литературознание повестта се нарича и *short novel*, тоест *къс, кратък роман*. Сиреч няма как да не е с ясно съзнание, че неговата повест всъщност си е и роман и точно като роман тя ни се предлага. Прочее, ако преведем първоначалното жанрово определение, дадено от самия него – *кратка повест*, на английски ще получим *short short novel*, което – по силата на математически закон за двойното отрицание, което е утвърждаване (минус по минус правят плюс), ще стигнем отново до романа, който е *Кратка повест за срама*. Ето защо продължавам да настоявам, че неговата книга е роман, и то именно роман за/по пътя, Road Novel.

Държа толкова на жанровото изясняване, за да кажа – *Кратка повест за срама* се включва органично в една тенденция в съвременната българска романова литература, в която именно пътуването, придвижването, изобщо преместването от едно място на друго място съставлява художествения разказ. Сещам се тук за не една и две книги: *Възвишение* на Милен Русков, *Места за дишане* на Емануил А. Видински, *Проект Достоевски* на Радослав Парушев (където пътуването е не в пространството, но във времената), *Анонимни снайперисти* и *Библейски графити* на Палми Ранчев, *Кръглата риба* на Момчил Николов (а и доста от разказите на Петър Денчев в сборника *Истории в минало време*). Българската литература се раздвижи, тръгна да пътува, не се застоява на една място в котловинността, долнинността и долчинността си, иска простор и въздух – колкото се може по-обширен, колкото се може по-различен от местното и познатото. Една друга атмосфера я интригува – глобална, планетарна, мондиална. Разбира се, това не значи, че я влече някаква екзотика, не – просто хоризонтите ѝ се вдигнаха и тези надигнали се хоризонти ѝ откриха други

брегове, други пространства. Които пак са български, но по някакъв нов начин – по-космически, по-вселенски, ако щете... Дали в случая с Анжел Игов имат значение и местата, където е написана книгата – Родос, Гърция, и Ново место, Словения – не зная, но към нас лъха на космополитизъм от всяка нейна страница. На космополитизъм лъха и от историята. Трима млади хора – две момичета и едно момче, се качват на автостоп в колата на мъж на средна възраст, търсец, така да се каже, себе си по пътя. Макар че – ако съдим по онова, което е извършил до мига, когато качва тримата на стоп, той би трябвало да се е намерил – свирил е в култова група („Еуфория“), която младежите познават и ѝ се възхищават (особено момчето), а понастоящем е промоутър и благодарение на него местната публика е чула едни от най-великите рокаджици на света. Но губи съпругата си, с дъщеря си е повече чужд, отколкото близък, значи има нужда нещо да поправи в живота си, да се опита да ремонтира, да възстанови. Хлапетата автостопаджици му цъват джюшеш – хем ще се поразтовари покрай тях, защото младостта винаги разтоварва, младостта е точно това – възрастта на ненадовареността; хем ще попречат на черните злокобни мисли да обсебят съзнанието му. Не се обаче случва докрай така, както го е замислил героият, Борил Кръстев, *внезапният импулс го подвежда: Усети леко неприятен гъдел: возеше непознати, които са били в къщата му и даже навярно подобаващо са я омацали, както обикновено се случваше на Еленините купони*. Непознатите всъщност се оказват познати, макар и задочно, макар и индиректно: и Мая, и Сирма, и Спартак познават дъщеря му Елена, а постепенно в хода на повествованието се разбира, че взаимоотношенията им с нея съвсем не са от най-простите и леките, а са натоварени с перипетии, прекеждия и обтегнати чувства. Спартак е бил влюбен, Сирма е била погнусаена, Мая е била приятелка. И поради това: *Хубавата Елена, тя сигурно беше единственият човек, който застраши сериозно единството на тяхната троица*. Тук се завъртява единият сюжетен ключ, другият е около смъртта на жената на Борил Кръстев и майка на Елена – тя си отива от него не само мъртва, но и жива, напускайки го. Казвам сюжетен ключ, но май трябва да кажа по-скоро сюжетна дисекция – Анжел Игов проследява своите герои като същински патологоанатом – хладно, дистанцирано, отстранено. Ефект на отчуждението, по Брехт: колкото по-далеч, толкова по-близо, толкова по-вътре, толкова по-разбиращо... Когато попитах веднъж Анжел Игов с какво неговата белетристика е различна от всички други български белетристики, той отговори: *Няма пряка реч*. Напълно вярно, но е повече детайл, инструмент, помощно средство, отколкото същност; защото, поне според мен, не липсата на пряка реч прави отчетлив неговия почерк сред останалите почерци, а тъкмо тази хладност, тази отстраненост на писането. Много прилича впрочем на Сирни Хуствет в „Какво обичах“ (превод Здравка Ефтимова), където ефектът от/на разказването създава същото усещане за дисекция, за изследване, за аналитичност на подхода. Той пише нещо подобно за нея, по-скоро препоръчва: *„Какво обичах“ е бавно четиво – за дълги зимни вечери пред камината, с топли чорати на краката и чайник на една ръка разстояние*. Е, за неговия роман няма необходимост от подобна екипировка за мразовито четене, но пък трябва да сме готови за една безстрастна проза, където увличането се случва не емоционално, а рационално, не различавайки на ефекта, а облягайки се на логиката. Може би точно поради този „ефект на хладността“ Емануил А. Видински смята, че – да, всичко в писането на Анжел Игов било

наред, но то не гребвало, не го обземало и превземало целия. Срецам и още подобни мнения и знам защо: подобно отстранено писане в рамките на българското езиково изкуство не се среща често, да не кажа, че изобщо не се среща: *Не че е много лоша, но не е и хубава. Добре написана, лесно се чете, плъзга се, явно борави с езика с лекота, но ужасно многословна. Дълги предълги изречения, в които запетайките спокойно можеха да са точки. Но това не е най-големият проблем, въпреки че е досадно – проблемът, според мен, е, че текстът твърде много се старее, насилно ми звучи на много места; и философските съждения и абстрактно дълбокомъдрени фрази са по три на ред. Това страшно натежава и дразни, но освен това оставя текста да се плъзга по повърхността на есеистичните разсъждения, без да навлезе в дълбокото на романа*.

*А в изграждането на персонажи е още по-зле – те на практика не съществуват, само някакви имена, които нямат особености, характер, предимства и недостатъци, или дори действия, а само безкрайни мисли, които изразяват по един и същи начин. Гледната точка постоянно се колебае, но не изглежда това да има някаква функция в романа, освен да инжектира авторското мнение тук и там. Разочароващо е, защото романът не е разказ и се нуждае от персонажи – развити, доминиращи и задаващи действието на персонажи*. Прекалено дълго есе с елементи на разсеян разказ =/= роман. Няма никаква изненада в този повик за пълнокръвни (развити, доминиращи и задаващи действието персонажи): тук сме свикнали писането да бъде по-директно, по-фронтално, по-горещо, ако щете, с едно обръщане и стоплящо читателя писмо. Изповедно също и „откровено“, неслучайно напоследък толкова много се нарои, както аз я наричам, „ексхибиционистичната проза“, чийто най-ярък представител е Калин Терзийски. Тя е предпочитана от българския читател, има пазарен успех, но всъщност е едно куртизанско писане, което иска да те приласкае, да те спечели с изповедност, откритост, с „всичко на масата“. При Анжел Игов няма такива прелъстителни хватки, той стои отстранен и наблюдава, не взема участие в повествованието. Неговият почерк е северен почерк (Сирни Хуствет е норвежка по произход), който изгаря именно със студа в него, с полъха на Арктика и лед. В още по-потресаващ вид съм срещал този вид разказване в книгата на шведския писател Пер Улув Енквист „Посещението на придворния лекар“. Белетристичният експеримент на Анжел Игов е тъкмо в това – опит да се провери възможността доколко едно хладно писане може да бъде и увлекателно писане. При мен като читател експериментът му излезе успешен – книгата я четох с настървение и хъс, без да я оставя дори за миг. Честно казано, дори накрая малко ми се поразсърдих – не заради друго, а защото някак не ми стигна, исках още тя да продължи. Любопитното е, че всичко това Анжел Игов постига през различните гледни точки на всеки един от героите. Любопитното е също, че на двамата, които са най-склонни да харесват невявящата се, но постоянно присъстваща Елена – баща ѝ Борил и приятелката ѝ Мая, им е дадена по една глава повече – те разказват от свое име три пъти, докато Спартак и Сирма – само два пъти. Сякаш авторът не е издържал и се е смилил над липсващата, позволявайки да я рисуват повече тези, които я обичат, а не онези, които вече са изстивали (Спартак), или пък я ненавиждат (Сирма). Любопитно е и че тази, която се оказва пресечната точка между всички тях, е единственият, чието име започва с гласен звук – Е, Елена. Другите са все със съгласни (и безгласни) – Б (К.), М., С., С. – съзнателно, а може



би и несъзнателно показване на това как те са може би манипулирани, може би дезадирирани, но във всички случаи обладани и фасцинирани от контактите с тази гласна, гласовита Елена. Любопитно е още и решението да се разиграе историята през един, ако мога да се изразя така, „херодотов“ поглед – в романа срещаме лидийци, фригийци, македонци, траки, славяни. Един прозрачен намек за Балканите като място на срещи, но и на сблъсък на култури, етноси, нрави, обичаи. Но и друго: това е също приюм за отстранение и острапностяване – убеден съм, че без този звучащ толкова чудновато в ушите ни трибализъм нямаше да можем да усетим тази отчужденост на разказа, търсена от Анжел Игов. Нямаше да усетим странността, хладната отдалеченост на случващото се (и) на героите. И най-важното: нямаше да усетим целия замисъл на романа да разказва уж една обикновена пътна история, в която никъде, нищо един път, на нищо едно място не е спомената думата „срам“, изведена в заглавието. Прочитаме я чак накрая, първата дума от последния ред на книгата е: *срама, точно в този миг тя отваря очи*. Отваряш очи, когато уж си приключил, когато всичко е свършило и сякаш си се освободил и... виждаш срама – никъде не можеш да избягаш от него, никъде не можеш да се скриеш от него, колкото и да пътуваш, колкото и да се движаш, колкото и да се премества; четеш го в очите на другите, гледаш го със своите очи. Срамът, който е чувство, което (те) изчервява, бива разказан с език, който (те) избледнява... *Кратка повест за срама – Road Novel за невъзможното бягство от срама, че (не) си човек...*

МИТКО НОВКОВ

Анжел Игов „Кратка повест за срама“, „Сиела“, С., 2011.

## ПОКАНА

Литературно четене на номинираните и наградените млади автори от конкурса на Литературен вестник и НБУ

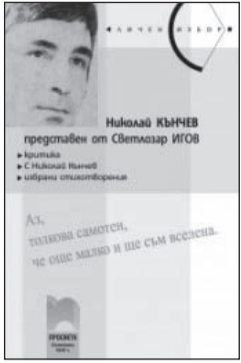
Александър Христов, Преслав Ганев, Пресиян Пенчев, Димитър Калчев, Жасмина Тачева, Златина Димитрова, Стоян Ненов, Мартина Вичева, Анжел Иванов, Атанаска Методиева, Вили Кастрев, Владимир Изнатов, Лидия Кирилова, Паула Ангелова, Андриана Спасова, Елена Борисова, Зорница Андонова, Тея Сугарева, Христо Мухтанов, Ясен Василев

Място: Унгарския културен институт, София, ул. Аксаков 16  
Време: 8 ноември (вторник), 18 часа

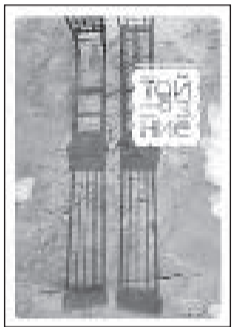


Рубриката се издава с подкрепата на СТОЛИЧНА ПРОГРАМА „КУЛТУРА“

# Балканската литература в погледа на колекция „Поезия“

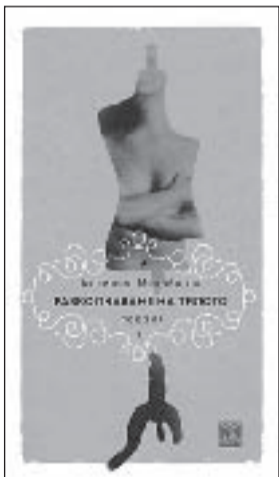


**Светлозар Изгов, Николай Кънчев, „Николай Кънчев, представен от Светлозар Изгов“, изд. „Просвета“, София, 2011, цена 12 лв.** Тук автор и интерпретатор си поделят заслугите за достойнствата на този тип антологичен подбор. С основание: виждаме един специфичен, различен прочит на поезията на Николай Кънчев, един различен код за разбирането ѝ. Защото Светлозар Изгов не спаднаше към онзи род стъписани критици, дето не смеят да се наведат и да си вдигнат очилата, изпуснати в дълбочината на поета. Близостта между двамата, тяхната родственоост на пропъждани бели врани е върхновяваща – и се долавя повече от осезателно в тази книга. Плюс многото ѝ достойнства трябва да споменем и първата по-обстойна библиография на Николай Кънчев, обхващаща книги и публикации у нас и в чужбина.



**Мария Василева, „...малко той, малко аз, малко ние“, изд. „Ерго“, София, 2011, цена 9 лв.**

Съставността на живота, склочването на малките заедности пряко властните ентропии, пропълянето на неназовими енергии, които ни обхождат като речна вода и осъществяват допира помежду ни – така можем да определим скритата тематика на тази поетична книга. Но може би е по-добре да се вслушаме в определението на поетесата, според която „това е книга с по малко от всичко, като живота“.



**Аксиния Михайлова, „Разкопчаване на тялото“, ИК „Жанет 45“, Пловдив, 2011, цена 8 лв.**

Това е книга на „другата“ Аксиния Михайлова – много по-различна от тази, която пише хайку. Това е книга, едновременно пренапрезната и възбена, книга, следваща интуиции и същевременно преливаща от усети, книга, търсеща допирните точки на плътта и духа, и най-сетне книга на самия рб на еротичното овладяване на света, което понякога наричаме поезия – и книга, знаеща, че за да пристъпиш отвъд този рб, трябва да съблечеш и тялото си – като ненужна вече дреха.

Новата колекция „Поезия“, с която издателство „Балкани“ отбелязва 20-годишнината от създаването си, включва интересни за българския читател заглавия. В края на 2010 г. на книжния пазар се появиха девет поетически книги от тази колекция, а неотдавна излязоха от печат и първите три издания от петтомника с избрани съчинения на Чеслав Милош – „На брега на реката“, „Поробеният разум“, „Долината на Иса“. Предстоят „Крайпътното кученце“ и „Година на ловеца“.

Колекцията „Поезия“ от 2010-а включва четирима македонски поети (Михаил Ренджов, Матей Матевски, Богомил Пюзел, Ефтим Клетников), две гръцки поетеси (Катерина Ангелаки-Рук и Паулина Пампуди), както и полския поет от гръцки произход Никос Хаджиниколау, словенския поет Иван Добник и румънската поетеса Ана Бландиана, чийто стих – „коне и поети/ все по-рядко наети,/ все по без изгода/ по-трудни за продан“ – е поставен като епиграф на поредицата. Целта на издателството – да представи сравнително цялостен поглед върху не толкова познати на широката читателска публика у нас балкански автори – е полиграфически реализирана от Боряна Йорданова чрез стилно и изцяло оформлени на изданията, сред които преобладават сбирките тип „избрани стихотворения“. Изключение от този подход на представяне са книгите „Отлив на смисъла“ на Ана Бландиана, „Расодия в мразовито време“ и стихосбирките на гръцките поетеси „В небето на нищото с минималното“ от Ангелаки-Рук и „Историята на един час в разтегаемо време“ на Пампуди.

По този начин поредицата залага дъва подхода за представяне на авторите и прочита на техните стихове – хронологичния – чрез книгите с избрани стихотворения да представи творческото им развитие, и другия – репрезентативния – чрез представяне на книги от автори, имащи силен отзвук в собствените им страни и които са характерни за новата поезия в тези страни, като например стихосбирката „Историята на един час в разтегаемо време“, която е сред книгите обновили съвременната гръцка поезия през 70-те години на миналия век.

Общото, което изпъква при прочита на издадените поети – разбира се, след предварителната уговорка, че това са творци не само от различни националности, но и от различни творчески генерации – може да бъде маркирано накратко с търсене на надвременното, универсалното, интерес към митологията и библейския текст. Последната характеристика – интерес към Стария и Новия завет – се откроява най-ярко в книгите на македонските автори, независимо че те дебютират през различни години (между средата на 50-те и края на 70-те). Това като че ли е най-видно в поезията на Ефтим Клетников, представена в книгата „Кладенец на битието“. Настоящото издание е първата негова книга у нас и първото цялостно представяне на поезията му в България. Поетичните текстове в тази книга, както и в част от останалите издания с избрани стихотворения са подредени хронологично и са именувани в повечето случаи на заглавията на авторските стихосбирки. Изключение прави само „Отвъд видимото“ от Матей Матевски, подборът, за която е въз основа на „сематичния принцип“, предпочетен от съставителя Роман Кисъв, за да може да свърже разнообразната откъм теми поезия на Матевски в композиционна цялост, копнежът към която – Целостта на Вселена и на Човека – са заложени в творческите търсения на автора.

Както споменах, общото за македонските поети, представени в поредицата, е интересът към библейския текст, а това предполага и общи символни ядра и теми, около които тези творци гравитират. С най-забелязваща се е употребата на срещаната предимно в библейски текстове дума за основи на сграда – „темел“ („темелите на воденицата“, „темелите на името“, „темелите на селото“ – при Клетников, а у Ренджов се среща цикъл, озаглавен „Темели“). Ябълката, дървото на живота, Градината са често открити символни ядра в тези поетични книги, но тази образност е обогатена и от представите за камъка птица и птицата камък, които са извънредно застъпени в поезията на Клетников като символи на мъртвото и човешкия дух, които, ако човекът допусне, могат лесно да заменят местата си – птицата да получи каменни криле, камъкът да се окрилу („Сън с птица и камък“). Както казва преводачът на Клетников Роман Кисъв, тази поезия е „вградена в законите на Божествената реч“. Това определение мисля, че е подходящо и за Матевски, и за Пюзел, и за Ренджов. Поезията като пеене на божественото се откроява у Богомил Пюзел („Мироносци“): „пеенето отваря песента, както растението/ разпуква камъка“. Един паралел с българската литература ми се струва подходящ тук, за да се открие характерната отлика в творческата нагласа на твореца у нас и в Македония.

Известно е, че българската литература е нерелигиозна. Имам предвид, че темата за божественото у нас по-често присъства, за да даде израз на богоборството, а не на боговърсачеството. За осъществяването на такова присъствие – боговърсачество в поезията – като че ли често липсват необходимите условия. Още повече, че политическата система в страната след 1944 г. оказва немалко въздействие за отслабването на вниманието към християнската религия и насочването ѝ в други посоки – в поезията на 80-те преобладава интересът към източните религиозни практики, представящи живота като сън, илюзия, булото на Мая. В поезията на Клетников отделната дума (образ) от Библията бива изведен на преден план и около или върху неговата централна положеност се гради целостта на стихотворението. Подобен подход все пак в българската поезия не липсва (в някаква степен такива елементи могат да бъдат открити в поезията на Борис Христов), но библейското по-често е примесено, както маркирах по-горе, с богоборство, с едно богомилско световъзприемане (Николай Райнов, Емилиан Станев), което пронизва новата и съвременната българска литература. Сред късия списък от имена ще спомена и Стоян Михайловски и темата на неговата „Пома на злото“ (1889) – първородния грях като раждане на съзнанието и отпадането от райската битийност. В съвременната българска поезия, извеждаща на преден план битовото, политическото, gender фантазиите, стратегията върху религиозна проблематика да се надгражда/изгражда светът на творбата е твърде слабо застъпен и с приоритет е античният пантеон от божества. Направих този паралел между българската и македонската литература, за да очертая едно породило се изумление от далечността на световъзприемането на тези две съседни балкански литератури. Поезия с носталгични характеристики, близки до полския романтизъм (Здравко Кисъв), доминираща не с библейски (както разгледаната по-горе), а с митологични мотиви, представя ретроспективната книга „Без маска“ на Никос Хаджиниколау, в която

античността е осъзната като културно и лично наследство от автора, роден в Гърция и творчески осъществил се в Полша. Античната образност изпъква още от заглавията на стихотворенията („Моирите“, „Сизиф“, „Ифигения“, „Електра“, „Орфей“, „Новата Тиба“, „Жалба с Антигона“), за да бъде положена в подхода към осмислянето на живота. Най-открояваща се е двойката образи Сизиф и камъкът, в която разпознаването на човешката съдба като универсалия е през драматизма на лично изстраданото („Наследство“, „Вдигайки камъка“): „Търкаляй се, камъко, като Сизифова съла,/ повтаряй щастливите дни,/ далечните почернели майки/ отпечатвай по кръстопътницата нови лица“ („Сизифова съла“).

Искам да завърша прочита си на стихосбирките от колекция „Поезия“, без да изчерпя всички теми, които издадените книги предлагат, с няколко думи и за „Отлив на смисъла“ от Ана Бландиана, една от най-популярните съвременни румънски поетеси. Тематичните търсения оформят стихосбирката като книга равностметка, но без драматичните преценки на живота и съжаленията за пропуснати моменти, характерни за всяка лична преценка. Изтичащото време е видяно като творец, който пише своите думи и стихове по човека („Опус“). То не отмерва края на света. Може би защото животът и смъртта са част от една и съща приказка, в която са събрани, подобно в резерват, стойностните неща. Сходни са тематичните търсения на Ангелаки-Рук в най-новата ѝ книга „В небето на нищото с минималното“, но примесени със съзнаването, че не може да бъде изказано „битието под кожата“, да се върне тялото към първичните, първите изпитвания/изпитания, съвсем скрито в ежедневието, търсецо бронята закрила от „мисълта и не само на собствената ти смърт“. Приемането (опитът за приемане) на живота с неговата винаги предстояща крайност е заложено в разнообразни разработки дори и на библейски персонажи. Подходящ пример е стихотворението „Старите ангели“ на Бландиана, което представя нестандартен поглед към един човешки образ на божествения пратеник, видян не ефирен, прозрачен, неземен, а „вмирян“ и некрасив с „редки коси“. Старите ангели са „все повече – старци, все повече – хора“ с болката им от миналото време, с реватичните усещания на крилата, и накрая с позребването им – като хора, като семена в земята. Поетесата опитва да разгадае и безсмъртието – като всевечно търсене на отговори в нови (пре)раждания: „да успееш да разбереш,/ това, което не може да се разбере“. Героинята на Ангелаки-Рук също твърди „невъзможно е да си представя свят,/ който не се ражда отново и отново“, за да завърши стихотворението си „Невидимата“ с финал, обговарящ проблема за женската самоличност, от който поетесата живо се вънува: „Пълна съм със светлина./ Но съм невидима. Защото съм жена“.

Да осъществи един успешен межкултурен прочит диалог, това е предизвикателството, което колекция „Поезия“ си поставя чрез преводите на Здравко Кисъв, Яна Букова, Г. Сафов, Р. Л. Станчева, Цветанка Еленкова, Димитър Христов, които предават тона и усещането за авторите, така че читателят, потопен в текстовете, да забрави, че четне преводна литература.

ЯНИЦА РАДЕВА

Колекция „Поезия“, изд. „Балкани“, 2010.

# Философски дневник

Стефан Гечев

Този дневник на писателя и мислителя Стефан Гечев бе намерен след смъртта му от неговата съпруга 2-жа Кръстина Гечева. В него са изложени, макар накратко, понякога фрагментарно оригиналните виждания на Стефан Гечев за „инстинкта за траене“ (ИТ), характерен за живите същества. Чрез него се разкриват дълбоко скрити мотиви на човешкото поведение. Читателят ще види, че пред него се разкриват доста сурови истини за същността на човека, ала това са неща, които трябва да знаем, за да можем да се възвисим над тях чрез самопознанието и чрез отказа от диктата на „инстинкта за траене“. Макар че тук не е по-обстойно изложена, идеята за самопознанието, за саморазкриването, за добротата, жертваща по-голяма част от „инстинкта за траене“, за творческото развитие на интуицията са алтернативата на автоматизмите на инстинкта за траене. Тоест духовността е алтернатива на ИТ. Тези идеи присъстват в почти всички творби на Стефан Гечев. Още веднъж отбелязваме, че този текст е незавършен. Вероятно писателят е имал желание да се върне към него, да му даде по-цялостен вид, но смъртта през 2000 г. изпревари това негово намерение.

ГЕОРГИ ВАСИЛЕВ

Най-гениалното откритие на човека е, че се е сетил да дава имена на себеподобните си. Ако хората нямаха имена, те щяха да бъдат като животните. Да наменоваш някого, значи да го сътвориш, да го възкресиш, да го избадиш от нищото.

9 октомври 73  
Созопол

Започнах да го чувам следобед, към три часа. То скимтеше силно, настойчиво, ту поспираше, ту започваше пак отново с необикновена сила. Времето беше облачно, притихнало, и скимтенето се чуваше съвсем отчетливо. Отначало не му обърнах внимание, защото четях, после си казах: навярно майка му е отишла някъде и е гладно. Тя ще се върне и ще го накърми и то ще се успокои. След един час излязох, отидох в града, купих си вестници, върнах се. Ръмеше. Деца тичаха и се гонеха по улицата с кръсчета, майки викаха от балконите. Когато се качих в стаята и отворих прозореца, през детските гласове чух отчетливо скимтенето. То беше някак по-тихо, по-скоро жалба, с временни засилвания. Учудих се, но си казах, че знам колко са глезенички. Навярно му е станало студено и самотно там, в насрециния двор. После вечеряхме със сестра ми в нейната стая. Говорихме до късно. Прибрах се в моята стая към единадесет часа. Нямахте ток. И в нощната тишина се чуваше съвсем отчетливо скимтенето. То беше силно, пълно със страх, с ужас и като че ли с надежда. Може би усещаше, че в тишината може по-лесно да го чуе някой и да му помогне.

12 юни 72

... И тези пусти есенни цветя  
Които ме преследват непрестанно  
Като сакащи, слепи просяци...

18 март 73

Човекът е творение на обществото и на знанието си, че ще умре. Всяко животно приема определено количество информации и задържа от тях само онези, които са необходими за задоволяване на някои от трите клона на инстинкта му за траене: къде има храна и вода, къде и как може да намери женския си (съответно мъжкия си) партньор, къде има по-силно и кое е по-силното животно (съответно природни опасности), от които трябва да се пази (и как да се пази). Това, когато живее само, или по двамата, или на малки групи. Но животът на по-големи групи започва да променя животното.

28 септември 73

Един човек върви по пуст път, с неясни ровове край него. Те може би не са толкова високи, но той знае, че не може да ги премине. (Изведнъж пътят се презражда от редица хора), а зад тях има нещо огромно, тъмно и неизвестно. Но той е спокоен, защото пътят е пред него... Изведнъж вижда, че някакви фигури, хора, облечени в тъмни комбинезони, с бръснати глави (и може би оръжия), образуват стена, която презгражда пътя... Човекът спира. Над онези хора небето е покрито с черен облак, зад който се е скрило слънцето и в това има нещо страшно и безнадеждно. Човекът помисля да тръгне назад, но разбира, че това е невъзможно, може би защото пътят е презграден още по-страшно. И той тръгва с бавна, много бавна крачка напред, надявайки се, че докато стигне до човешката стена, черният облак ще се разсее...

Едва сега, когато хората научиха през последните 70 години толкова много смайващи неща за дълбоката структура на битието, започнаха да разбират две неща:

1/ Че колкото и да задълбочават знанията си, никога няма да узнаят всичко за материята.  
2/ Че всъщност знаят прекалено малко. Това ще премахне у тях гордостта. Непознаваемото си остава все така непознаваемо, колкото и да мислят, че го опознават (средичен етап: отказ от анализа като гносеологичен метод). Отказът от гордостта и примирението с непознаваемостта (крайната непознаваемост!) могат да доведат до създаването на една нова етика и една нова естетика. Може би обединени в една нова доброта.

10 ноември 73

Митологични представи съществуват у животните. Имах едно папагалче (1960 г.), често се „биехме“ с него. Отварях клетката му, подавах си показалеца и борбата започваше. В клетката висеше на тел едно синьо мънисто. Веднъж, като се отбраниваше, папагалчето застана зад него. Реших да не го закачам, когато застане там. На третия или четвъртия път то се умори от борбата и преднамерено (не искам да кажа съзнателно) се скри зад мънистото. Престанах пак да го нападам и оттогава, винаги, когато искаше да избегне борбата или да се почувства победител, то заставаше зад мънистото. За папагалчето то беше станало покровител, някаква сила, пред която силата на това огромно същество (аз беше безсила). Същото съм правил с някои мои котки. Например Симеон: той се скри веднъж под едно кресло, както го гонех, и аз се направих, че не знам къде е, започнах да го търся. Той остана дълго там, неподвижен. И оттогава, винаги, когато

се гонехме или когато исках да го уловя, за да го накажа, той бързаше да мушне поне главата си под креслото, убеден, че там аз не го виждам, че това е магическо (човешки казано) място, където е в пълна безопасност. И, за забелязване е, макар, че имаше две такива кресла, той никога не ги бъркаше, скриваше се винаги под същото кресло.

Смятам, че тези примери на примитивно митологизиране на предмети, на които се приписват чудотворни качества или сили, не се различават съществено от нашето „чукане на дърво“, за да не „чуе дяволът“, и оттам през дълга, но съвсем логична еволюция до определени молитви, които пазят този, който ги произнася, от зло или му носят щастие, но ако щете, и до покровителството на божеството. Въпросът е само там, че човекът е развил у себе си абстрахиране на мисленото, което се е получило, като мисълта му е скачала, отначало мудоно и неловко, от асоциация към асоциация. Но по този въпрос друг път.

17 март 74

Би могло да се състави един асоциативен речник на българския език, който да включва повече или по-малко приемливи и по-общоважещи асоциации, които възбужда една дума. Например думата „комин“. Индустриализация, социализъм, височина, дим, гордост, поезия от 40-50-те години и т.н., и т.н. Или думата „коприва“ - плоски, болка, отровнозелено, малинак, сенчесто място, страхлива осторожност, здраве, пуцинак и пр., и пр. Разбира се, това не е лесна работа, защото е необходимо да се изчистят предлаганите асоциации от всички строго индивидуални (свързани с личните преживявания на дадена личност), тези асоциации ще се появят в изучаващия речника, ще се разширят и обогатят. Ползата от подобен речник може да бъде огромна. Очевидно е, че гъвкавостта, бързината, отдалечеността на асоциациите са основата на въображението, а без него няма творчество в никоя област на духовните занимания. Изучавайки речника, човекът ще свикне да задълбочава мисленото си, да свързва предмети, действия, качества, които дотогава не са били свързани за него. Всичко това ще му помогне да тръгне по трудния път, на края на който ще се превърне в творец. Да не се забравя, че развивайки асоциативната си способност, човек развива интуицията си.

3 юни 74

Чувството за хумор е много важно нещо. Струва ми се, че обясненията на това банално твърдение са не по-малко банални и твърде разнообразни, защото в края на краищата се свеждат до въпроса за смешното. Не ми е работа да се опитвам да го разреша. Искам да кажа само, че според мене чувството за хумор представлява много добър начин за биологическо и духовно очистване. Може би в основата му се корени третият клон на ИТ (инстинкт за траене) - за по-силния индивид: до мене идва информация, че едно лице X се проявява в даден момент като глупаво, несръчно, непозващо обществените норми в моето общество през моята епоха, и т.н. С тези си действия това лице X се поставя в по-ниско положение от мене. Тогава, естествено, информацията ще носи знак „+“, т.е. ще възбуди положителна емоция: радост, доволство, чувство за превъзходство. Колкото по-далечно е от мене лицето X, толкова по-благодушен е смехът ми. А колкото по-близко (в смисъл на конкурент във всички

на стр. 6



„Проект „Смърт“, сборник, изд. „Сисела“, София, 2011, цена 12 лв.

Смъртта заслужава да бъде превърната в проект. Тя е стабилна, безотказна и вечна. Мнозина биха купили нейни акции, ако ги имаше на борсата. Тя е шансът ни да живеем по-смислено и да си отидем по-мъдро - ако погледнем всичко през призмата на края. Когато мозъкът осъзнае, че съществува реална опасност да настъпи смърт, всичко друго остава на заден план - възгледи, принципи, задръжки, социално програмиране. Никога не е късно да се научим как да умираме, как да приемаме смъртта на близките и как да живеем. Това е основното послание на сборника, обединил откровенията, разтърсващи истории и размисли за смъртта на 28 журналисти, писатели и университетски преподаватели - на възраст от 25 до 80 години.



Йордан Радичков, Грегу Асса, Боян Биолчев, Почо Бояджиев, Георги Господинов, Ив. Добчев, М. Иванова, Св. Изгов, Г. Каприев, Б. Ламбовски, М. Лулова, В. Стефанов, „Летене по Радичков“, изд. „Анубис“, София, 2011, цена 7 лв.

Този сборник има ясен адрес: написан е в памет на Радичков - от автори, чиито имена безспорно заслужават внимание. Тръгвайки от знаменателно изречение в една неиздадена чипанка отпреди 10 години, те рашават простичко да п(р)очетат Радичков. И го правят - субективно, разбира се; всеки според своя досег с духа на големия майстор. За да заключат в един глас: „Защото всички ние сме сигурни в едно: има летене по Радичков. И то си струва. Защото е същински живот“.



Ма Дзиен, „Майсторът на фиде“, прев. Ангел Изгов, ИК „Жанет 45“, Пловдив, 2011. Авторът е известен китайски дисидент, чиито книги са забранени в КНР. Гао Синдзиен, китайският носител на Нобелова награда за литература, го определя като „Един от най-важните и смели гласове в съвременната китайска литература“. И не напразно: „Майсторът на фиде“ е мрачна, гротескова поредица от истории, които един писач на режима разказва на приятеля си в нощта на един запой. Според Ма Дзиен героите му вероятно изглеждат шаржирани за западния читател, но реалността в Китай е по-абсурдна, отколкото той би могъл да я опише.

# Философски дневник

от стр. 5

3 септември 74

измерения на думата) до мене е – толкова по-голям е процентът злорадство, който се смесва в смеха ми. А няма нищо по-жизненостимулиращо и хигиенизиращо за тялото и духа от чувството за превъзходство над другите.

Естествено е да се запита човек: щом това е така, защо всички хора нямат чувство за хумор? Нали всеки се радва на унижението на другия. Въпросът е наистина сложен и не знам дали може да се разреши така просто и накратко. Според мене отговорът би могъл да се очертае, като се излезе от факта, че огромното болшинство от животните нямат чувство за хумор. А в отделни случаи на проява на такова са съмнителни и най-често се дължат на смесването на стремежа към игра у животните с проява на хумор, или е нашата склонност да антропоморфоризираме природата.

За да се появи чувство за хумор, са необходими две условия: общество и известно отслабване на ИТ (3-ия клон) у отделния индивид. Това значи: индивидът Х може да стане смешен само пред зрител; актът, с който става смешен, е обикновено действие – съзнателно или не, което противоречи на установените нрави и обичаи на обществото (на норми, защото това е вече престъпване на нравственост, закони, морал и пр., нещо, което не предполага обикновено нисък умствен, духовен и прочие уровен на престъпващия индивид), и то главно от незнание, глупост, наивност и прочие.

Казах, че не у всички хора има чувство за хумор. Същност всички хора се смеят. Но да се смееш и да имаш чувство за хумор, са две съвсем различни неща. Смехът е нещо твърде индивидуално: един се смее на нещо, което ще възмути другото. Разбира се, има някои теми – поводи за смях – общи за определено ниво на мислене, на определена група (класа). Така например огромното болшинство от хора се смее на сексуални или свързани с половите и отделни органи зрелища или актове. Това е твърде примитивно и се дължи на няколко причини: повод за освобождаване на подсъзнанието от гнетящи го потиснати комплекси, радост от мисловно преживяване на полови усещания и прочие.

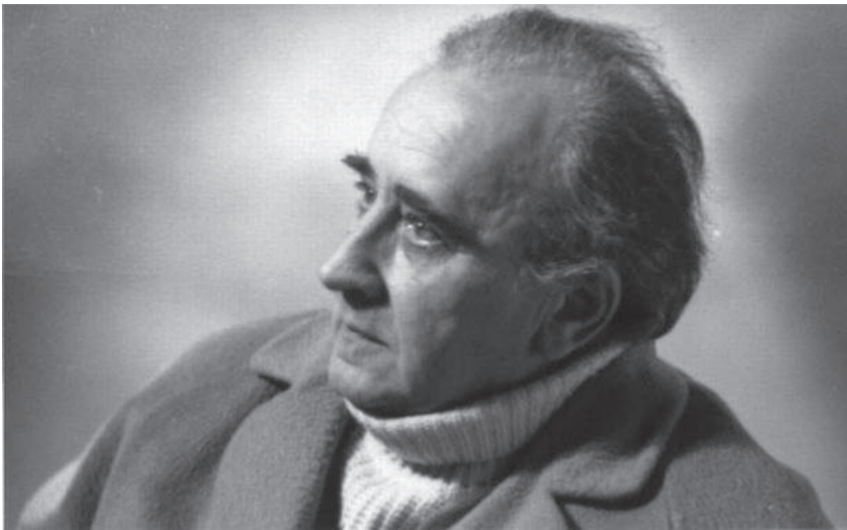
Колкото човек е по-духовен, т.е. колкото повече е успял да трансформира преките си инстинкти в духовно преживяване, толкова повече смехът се превръща в чувство за хумор. Един такъв индивид няма да се смее на грубо циничен анекдот, защото у него половият нагон е преминал в по-висш стадий, осъзнат е и не се потиска в подсъзнанието. Той е освободен от него, без да го е загубил. Смята го за биологическа необходимост или е превърнал половия акт в естетическо преживяване. Искан да кажа, че чувството за хумор е чисто духовно освобождаване, радост от духовното превъзходство на този, който го има, над обекта, на който се смее.

Освен индивидуалното чувство за хумор съществува, както казах, и групово (класово) чувство за хумор на отделните народи и още по-висше – на отделните идеологии. И твърде често господстващата идеология играе голяма роля в развитието или подсилването на чувството за хумор на дадена нация.

Древните гърци, покрай толкова други неща, са узаконили на чувството за хумор. За това е помогнала безспорно религията им, където великото, смешното и трагичното са дълбоко преплетени, споени от вихалната сила на природата, в чиито основни явления тя се корени. Любовните похождения на Зевс съдържат в себе си не малка доза хумористичен заряд. Великият герой Херкулес завършва живота си под чехъл. Човешките слабости и пороци, които проявяват и богове, и герои, ги правят близки до човека и поради това – покрай величието им – и малко смешни. Трагичното и смешното, двете основи на гръцката митология – създават и двата основни жанра в театъра – трагедията и комедията. Аристофан е безспорно един от най-великите хумористи в световното творчество. Неговият хумор е чисто гръцки и чисто човешки – безмилостен, но не злобен. Това е смехът на здравия човек, без комплекси.

Обратното – християнската идеология отрича хумора. Отрича смеха, дори усмивката. Животът е една мизерна привидност, през която трябва да се премине, като се стараем колкото се може по-малко да се омърсим с нея, за да достигнем вечното блаженство. Оттук едно огромно натрупване на комплекси. Оттук и една голяма стерилност в творчеството. Защото еднополносна идеология не може да създаде, да престъпори реалния свят, който, разбира се, е двуполосен. И ако

християнството е създавало все пак изкуство, то е въпреки идеологията му. Пък и то не може да се сравнява с изкуството на древните, нито с това на Ренесанса. Не искам да кажа, че през епохата на



християнството не е имало хора с чувство за хумор, или че в древна Гърция и през Ренесанса не са живели „намръщени“ хора. Гледам общия тон, „модата“, която е потискала или освобождавала чувството за хумор. За мене е очевидно, че там, където то е съществувало и съществува, има вътрешно освобождаване – абсолютно необходима предпоставка за създаването на голямо изкуство и висока култура – в смисъл на реалистична, земна, пълнокръвна култура и изкуство. Култивирано добре, чувството за хумор води, естествено, до висшата си фаза – чувство за хумор към самия себе си. Това е естествено: когато се смееш на някого, изпаднал в смешно положение, ние, естествено, започваме да се страхуваме да не изпадне в неговото положение. Оттук се създава навикът към постоянен самоанализ, постоянен контрол на действията и думите ни. И когато забележим, че сме изпаднали в такова положение, пред нас се изправя алтернатива. Да понесем така или инак насмешките на другите, или сами първи да се надсмееш над себе си като защитен рефлекс. Защото издигнатият човек се различава от другите по това, че непрестанно се самоанализира, самопознава, самоконтролира. Смешното често преминава в трагично. И обратното, трагичното – героичното, трагичното може често да стане смешно – когато е прекалено, когато позата не отговаря на съдържанието.

26 август 74

Напоследък забелязвам, че безсмъртието ми започва да ми става безразлично. Питам се, това е началото на един кратък, но прекрасен път, когато и смъртта ще ми стане безразлична. Прекрасен, но при условие, че запазя всичките си умствени способности и всичките си духовни интереси. Чета „Юноша“. Това е последната „подготовка“. Сега трябва да го забравя, за да почна да пиша моя роман. Но почти ми е безразлично дали ще имам време да го завърша.

27 август 74

*Обичам те, сурова зима.  
Без теб лятото какво е?*

Когато се разхождах преди малко из покрайнините на София, ми хрумна този стих и ми хареса. Сега, разбира се, знам, че е самата увехнала баналност. Виж, ако ми беше хрумнало например нещо такова:

*Обичам ви, зловещи клони.  
Без вас цветчетата какво са.*

Макар че идеята е същата, думите са нови и това би ми харесало повече. Разбира се, изводът, който няма да направя, е най-нахална баналност. Единственото ми извинение би било, че макар и банален, този извод не са направили 95% от нашите писатели.

Днес беше чудна сутрин. Настъпва най-любимият ми сезон – есенното лято. И изобщо аз съм бил роден, за да живея на поле, в едноетажна къщичка с грядинка и със съсед, с които да споря и се карам. А Господ ми даде да живея при гръмотевиците, сред хора, с които вечно се карам (макар мислено те да разбират това и ме напуцат). Нищо. Ще живея така, пък после ще видим. Не за да се хвали или укорявам, но българинът не обича отстъпчивите хора (които отстъпват) и добрите (които се стараят да не правят зло). Неговият живот открай време се е движил между бяло и черно и на него му е винаги подозрителен всеки нюанс на сиво. И това досега, до този ден!...

Поради това, че е страдал много, българинът е отвикнал да се самообвинява, каквото и да прави. А ако случайно си даде сметка, че е извършил нещо лошо, той е готов, в тишината на душата си, да си прости твърде много, разбира се, пак под предлога, че „другите“ са къде-къде по-лоши от него...

Видях се случайно с Момчил. Направил нови открития във връзка с неговата теория за богомилите – траки. Това ми даде повод да си помисля за все по-тясната специализация в науката. Естествено, тя е необходима за дълбочаването на познанията. Но аз искам да погледна от гледна точка на човешката психология или от гледна точка на ИТ (инстинкт за траене). Един учен започва да се занимава с клон от науката. Това е обширна област, с голямо количество натрупани знания, с голяма и сериозна конкуренция. А той е амбициозен. Искан да е пръв. И ето, той отделя (обикновено това е оправдано) едно „клонче“ от клона, сравнително малко проучвано („лявата ноздра“ на Достоевски) и започва да работи там. Изгодите са огромни: 1/ възможност за дълбочаване и оттам за нови открития (макар за ограничена област), което да дава голямо самочувствие; 2/ ставаш родоначалник на нов раздел в човешкото познание; 3/ познанията в дадената област са малко и лесно могат да се удвоят и следят, което води до чудесно вътрешно спокойствие; 4/ ставаш пръв в дадена наука с всички приятни последици – известност, уважение, възможност за изкачване до високи университетски, академични и държавни постове; с една реч – прекрасна възможност за задоволяване на ИТ 3, пък и изобщо на ИТ (винаги ще се намерят млади ентузиазирани момичета, които да се възхищават – и пожелават – големия специалист).

5 септември 74

Събудих се в осем и половина, полях цветята в девет и излязох на разходка. Витоша беше съвсем близо. Виждаше се всяко дърво. Небето – синьо, стъклено синьо. Както вървях по полето, от запад се зададе един облак. Беше много тайнствен: приличаше на лебед с грамадна човешка (?) глава. Вървахме един срещу друг.

*Сякаш си бяхме дали среща с тайнствения облак  
Във ветрената сутрин – така вървахме, бързащи един към друг,  
и все пак се разминахме. Или той беше  
твърде нависоко, или аз тълпех твърде, твърде ниско.  
И ТАЙНАТА ОСТАНА НЕРАЗКРИТА.*

Мисля си, че най-трудното е да влезеш в личната митология на хората, защото те я крият ревниво дори от самите себе си. А аз искам в романа да покажа личната митология поне на 6–7 действащи лица. Тъй успя ли? Само в един случай: ако аз нося в себе си 6–7 различни митологии. Трябва да проверя. Предполагам, че имам няколко, иначе щях да бъда целенасочен и като човек, и като творец. Защото личната митология, която се създава от дете, обуславя посоката, интензивността на човешките действия...

14 септември 74

Вчера при разходката, срещнах две същества, които биха могли да представляват модел за поведение на два съвсем различни вида хора.

На улица „Златните врати“ има едно дърво. Забелязал съм го преди 5 – 6 години, но съм се възхищавал само от красотата му. То е наистина прекрасно. Не знам как се казва. Расте в един полузапустнат двор, до една стара, олющена едноетажна къща, която е винаги със затворени, тъмни прозорци. Мъртва. Двортът е обраствал с висока трева и храсти. Дървото е много високо, то се извисява над всички околни къщи и дървета, високо до небето. То няма нито клоно, нито листа по стъблото. Чак на върха е разстило короната си. Но не прекалено широка. Точно пропорционална на височината му. Пропорция съвършенна – това е красотата му. То не се хвали с короната си, не иска да дава сянка на съществата по земята. Само на птиците. От земята по стъблото му е плъзнал бръшлян. Покрил е една трета. Но от този паразит дървото не губи нито от красотата, нито от 22 пропорциите си. Бих казал обратното. То не се интересува, кой се катери по него, само прави така, че паразитът да изглежда част от неговата красота.

Малко по-нататък, пред едно дворче, пред зелена прясно боядисана дървена ограда, метеше тротоара един идиот. С наведена настрана глава, изкривил уста и големи, замислени очи, движеше внимателно и нестръчно метлата, като се стараеше да събере окапалите листа около едно дърво. За него беше от огромна важност всеки лист, видът му беше съсредоточен до крайност. Когато минах, той ме чу, вдигна глава, устата му се полуотвори, сякаш моето минаване беше невероятно, смайващо чудо. Метлата увисна на отпуснатата му ръка. Наблюдаваше ме с големите си, безизразни очи внимателно, главно краката ми. Листата и работата забрави. Гледа дълго в същата неподвижна поза, леко изгърбен, с метла забравена в ръката.

Като отминах десетина крачки, се изправи, поколеба се и бавно влезе през грядинската врата. За него всички, всяко явление, всички вещи бяха чудо, някакво богоявление, за което забравя веднага. Целият му живот е редица от чудеса, несвързани едно с друго.

(Слегва)

# ПОЕЗИЯТА ДНЕС

Това е българската поезия такава, каквато е – представена чрез стиховете и авторефлексивните визии на повече от тридесет автори, които уважиха моята покана да изпратят представително стихотворение и кратък текст, представящ манифестен отговор на въпроса какво е за тях поезията и какви са нейните функции днес, тук и сега. Стиховете, а и поетичното верую на тези поети е съвсем различно. Тяхната наличност обаче провокира: тя доказва, че поезията Е – въпреки всичко.

Е. С.

*превъртайки броеницата  
и отпивайки от кафето,  
а жените предпочитат разговора,  
разходката, движението*

*и пак не ти се тръзва,  
защото много искаш  
да преведеш на български  
живота в този град  
но преводът  
не ти се получава*



## Андриана Светлинова

Успявам да приема несвършените разпрани шевове около Земята, тъкмо когато Евтерпа и Ерато нанавят картини и музика единствено от думи. Ненормално е да говоря през тях според онези там, грозните. Да, ненормално е, и затова още повече дишам през поезията. Съблазнявам се и нетърпеливо искам още от нея тъкмо защото тя е извън списъка с „трябва“ или с „имам нужда от“. Пиша, когато усещам игли в тялото си, когото близат навътре, и извън традиционната медицина го лекувам. Психотропното едва след това се прибавя. Но само докато му е уютно. За кратко. Колкото трае един псалм. Умирам често в деня и затова връщането толкова ясно прониква в съзнанието.

## Лодка от тяло

*Режа водата.  
В корема ме шаяна.  
По краищата си цъфти.  
Втвърдена на бучки  
охлажда промилите.  
Сидхартата се смее  
и мести вълните.  
Сидхартата не пита - строи  
от бамбуци земянки.  
Където и да поседна  
ще пристигна от другата  
му страна и в гръб  
разбирам къде ми сочи.  
По течението е обратно  
на заученото дотук  
ляво-дясно вървене.*

## Амелия Личева

Пишем този манифест на поезията за всички онези (сред тях съм и аз), у които самата мисъл за поезия у нас днес предизвиква горчива усмивка. Поетичното открай време свързваме с класическото, със съзерцателното, с величието на синтеза. Днес то не е стадионно; няма магистрални габарити; не носи брутен вътрешен продукт. Ушите, които са свикнали да слушат викове, не могат да го чуят; малко уши има за този шепот. Но ги има. Има такива, за които ежедневието е и потъване в думите, открояване на смисъл. За тях поезията е онзи икономичен начин на живеене, който спестява на света дългото и обилно говорене, а се опитва с малко думи и много мълчание да укрепва емоциите. Когато тези хора започнат да стават по-многобройни, горчивото в усмивката ще се изгуби. Боледуващият организъм ще е изградил антитела.

## Солун

*Не е от градовете,  
в които времето те задъхва,  
защото местата за виждане  
са много  
и туризмът не стига,  
за да кажеш,  
че си бил,  
че познаваш,  
че разбираш...  
тук  
просто имаш да видиш  
как се живее  
шумно и бавно,  
как всичко е цветно  
и светло,  
как сградите  
се застъпват една с друга,  
но никой не протестира,  
че мястото му е малко,  
как улиците се събират  
и показват пътя към морето,  
как мъжете отмерват минутите,*

## Деян Деянов

Поезията е поезия; и трябва да остане поезия (макар и в началото на XXI век това донякъде да ми се губи...); тъкмо в наше време тя е едно от малкото оръжия, с които се бием светът да не изчезне като човешки свят - и шансовете за това все още има.

## Фотопортрет

*Мъждиво слънце в абажура разлистен,  
пред него – ти, котка, свила се на кравай;  
захвърлена в деня – като скука неистова,  
вслушана в своите собствени мисли,  
смълчана, далечна зад чашата чай.*

*Очите ти бавни замислиха сега са,  
под халата гърдите ти сладостно спят,  
ти пътуваш нанякъде, ти се унасяш –  
дори да си пътничка трета класа,  
ти си ти и тръгваш отново на път.*

*Мен ме няма, освен че съм аз фотографът,  
който бавно заснел е всичко това.  
Достоевски отдавна заспал е на рафта,  
синът ти оттатък е възседнал жирафа,  
в двора зад теб се люлее трева.*

*И удивително е колко това ми допада  
в този сумрак (който също е твой)  
и как искам всеки твой миг да открадна –  
такава, каквато си – далечна и хладна;  
и даже сънят ти – какъвто и да е той.*

## Божана Апостолова

Поезията е авторова откровеност, споделена с читателя. Тя трябва да предизвика духовно удоволствие, възвисяване и индивидуален размисъл. Без значение каква е формата и тематиката. За мене стихотворенията биват добри или слаби. Именно добрите са поезия.

## Гнездо завинаги

*Ще си тръгнеш, знам, ще си заминеш.  
Ще напуснеш светлия ни храм,  
който ти гради с вода и глина  
както се гради гнездо. Без грам  
страх, че буря ще го разруши  
или кукувица ще полегне в него.  
Знаел си, че враждаш две души  
в полета, задраскал всяко его.  
Знаел си, че щом ти полетиш,  
въздухът под теб ще потрепери –  
таен знак, че можеш да простиш  
и смърт, щом пак ще те намеря.*

## Бойко Ламбовски

### Весела жена край водата

*с амбициозна в писането жена  
седим край езерото приказваме  
тя говори че критикува злото  
аз ния бира и слушам жабите*

*мисля защо сме двамата тука  
кои сме в тая бедничка кръчма  
жената е силно религиозна  
а аз капачка по масата бутам*

*в синя спирала ни всмуква мракът  
тежи ни светът като слонска задница  
жената казва голям шаран съм  
а аз ѝ казвам че ми харесва*

*тя се зачуудва и ме намърмя  
че въобще не съм бил я четял  
нали те пиша ѝ казвам жено  
и правя с капачката на де дъво*

Това е едно стихотворение, което написах тази година, смятам го за важно може би защото на мнозина ще се стори несериозно или пък незначително. Всъщност за мен поезията е тъкмо това - бягство от харесването, защото харесването значи модел и образец, а те са скучни. Но има една тънкост - трябва да си ги опитомил вече, за да избягаш от тях успешно.

Иначе какво друго да кажа за поезията - едва ли ще кажа нещо повече от казаното вече с това стихотворение, писано преди преди 20 години. Предлагам го вместо разсъждения.

\* \* \*

*Поезията не е да се уплашиш преди да се родиш  
Поезията е богобоязлив анархизъм  
Божествен бунт срещу Бога  
Поезията не е изящество на мизантропията  
Не е аргументация на плача  
Поезията е да установиш, че си единствения си враг  
Поезията не е умение да предвидиш  
и подредиш (да победиш)  
Поезията е заговор на словесни терористи, държавя за  
избягали роби, вечен пир на безприютни анахорети*

*Поезията не е да пиеш и да пееш  
не е да си пръснеш черепа  
или друг да го стори  
Поезията не е да накараш някого  
да се самоzapали, да яде чаши  
или да спи с богата и грозна жена  
Поезията е аутсайдерство за шампиони,  
шампионат по катастрофалност и безразсъдство  
Поезията не е дъвка за скопци,  
не е целувка за беззъби  
и песен за глухи  
Поезията не е да си правиш кефа  
или да не си го правиш  
Поезията не е да си лъснеш обувките  
и да вдъхваш аромата на розите,  
не е да си бледа пиявица  
върху раната на собственото въображение*

*Поезията е скърцане на зъби,  
звън на вериги и мечове,  
отрязани фалоси и уши  
Поезията е трън в челото  
електрод в мозъка,  
змийски съсък в съня  
Поезията не е да си фукльо с прехаяпан език,  
или срамежлив мародер  
край агонизиращия си дух  
Поезията не е да си нямаш  
любима или любовница,  
или пък да си имаш,  
не е да си хомосексуалист, навигатор, овчар  
или мъж в пардесю с дула и приятни обноски*

*Поезията е величествено нещастие  
Поезията е перо  
от крило на къртица,  
благотворителен концерт  
за електрони и божества  
Поезията не е да пишеш стихове  
не е да смучеш молива,  
не е да си самотник, глупак или графоман  
Понякога е и това  
Поезията не е поезия,  
не е нещо, което си стуча труда*

*Поезията е религия  
за падащи ангели  
и възземащи се бесове  
Поезията не е достатъчно  
Поезията е всичко, което нямаш  
имаш*



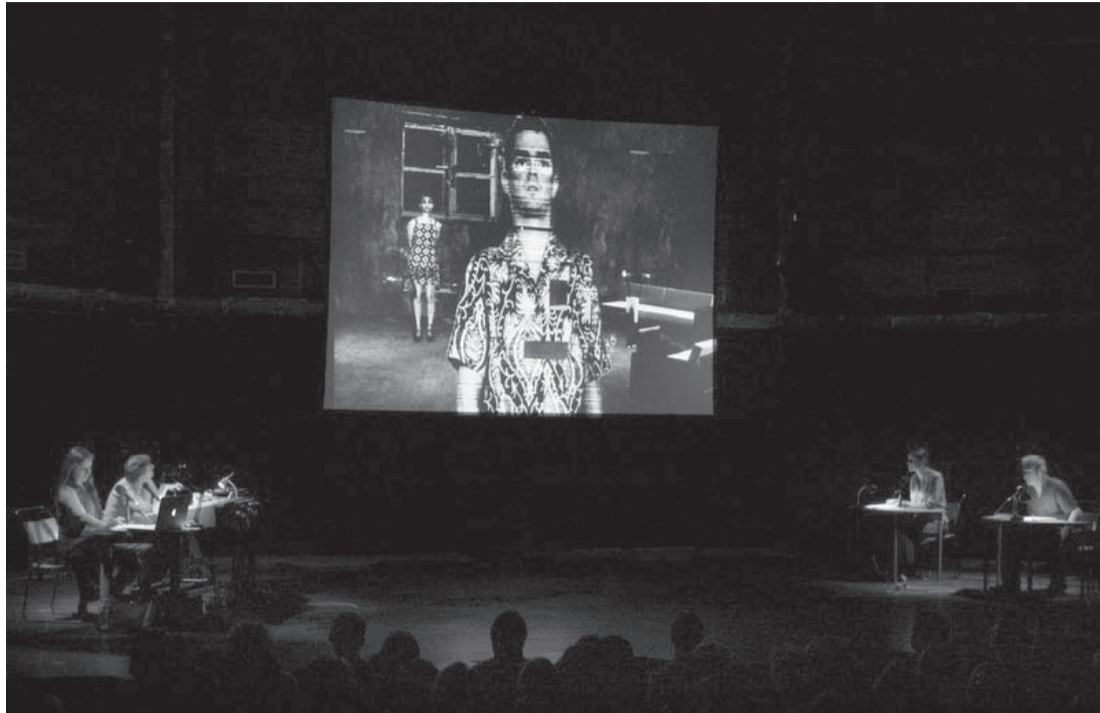
## Международният театрален фестивал “Дивагелна Нитра” за 20-и път!

От 23 до 28 септември тази есен се състоя 20-о юбилейно издание на един от най-значимите театрални фестивали в Европа, създадени след политическата промяна в края на 80-те - Международния театрален фестивал “Дивагелна Нитра” 2011. Провеждан всяка година в утвърдения се като културен и университетски център старинен град Нитра в Словакия, форумът има ясна формула и амбициозна естетическа платформа. Фокус на неговата селекция са най-значимите театрални постижения на четирите страни от Вишеградската четворка (Полша, Унгария, Чехия и Словакия). Във всяко издание към тях се прибавят и някои от ярките имена и заглавия, открити през последните сезони на сцените в останалите европейски страни. Важен елемент в изграждането на фестивалния афиш е и включването в него на един или два спектакъла от доказани театрални култури извън Европейския съюз или промотирането на имена и трупи от малко познати с театралната си практика държави. Като юбилейно 20-о издание на “Дивагелна Нитра” се стремеше максимално убедително да защити тази своя художествена политика.

Основната програма включваше 13 спектакъла от 8 страни: “Без значение колко усилено опитвахме” от Дорота Масловска, режисьор Гжегож Яжина, TR Варшава, Полша; “Празна история” на режисьора Тим Ечелс и “Форст Ентъртейнмънт”, Великобритания; “На дъното” по Максим Горки, режисьор Оскар Коршуновас, Общински театър, Вилнюс, Литва; “Вайсенцайн” от Йоханес Урзидил, режисьор Давид Яраб, Театър “Комедия”, Прага, Чехия; “Къщата на елените” на хореографа Ян Лауърс и Нийдкџмпъни, Брюксел, Белгия; “Ловни сцени от Долна Бавария” от Мартин Шпер, режисьор Роберт Алфьолди, Народен театър, Будапеща, Унгария; “Медея” по Сенека, Жан Ануи и Йосиф Бродски, режисьор Кама Гинкас, Театър на младия зрител, Москва, Русия; “Параноя” от Рафаел Спрегелбург, режисьори Марсиал ди Фонзо Бо и Елиз Виго, Рейн, Франция; “Кратко описание”, авторски спектакъл на Войтек Жемилски, театър “Студио”, Варшава, Полша и четири заглавия от Словакия – “Мръсници и наивници”, сценарист и режисьор Душан Висен, Театър “СКРАТ”, Братислава; “Кубо (римейк)” от Йозеф Холи, режисьор Додо Гомбар, Словашки камерен театър, Мартин; “Абсолвентът” от Тери Джонсън, режисьор Якуб Крофта, Стари Театър “Карол Спишак”, Нитра и “Кухнята” на Арнолд Уескър, режисьор Золтан Балаш, Театър “Андрей Багар”, Нитра.

В този силен афиш, изграден от някои от емблематичните за европейския театър днес режисьорски имена и театрални трупи, най-ярко се открояха спектаклите “Празна история” на Тим Ечелс и “Форст Ентъртейнмънт”, “Без значение колко усилено опитвахме” на Гжегож Яжина и TR Варшава, “Вайсенцайн” на Давид Яраб и пражкия Театър “Комедия”, “Ловни сцени от Долна Бавария” на Роберт Алфьолди и унгарския Народен театър, както и неочакваният опит върху известната пиеса на Горки “На дъното” на Оскар Коршуновас и Общинския театър във Вилнюс, въпреки че той раздели и специалистите, и публиката на харесващи и нехаресващи го. Големите очаквания, с които естествено бяха натоварени “Къщата на елените” на оригиналния белгийски художник и визуален артист Ян Лауърс и неговата Нийдкџмпъни и “Медея” на популярния руски режисьор Кама Гинкас обаче по-скоро не се оправдаха. Ако миналата година 19-о издание на “Дивагелна Нитра” програмно акцентираше върху постдраматичния текст за театър, то сега в юбилейния афиш селекционният екип на фестивала и неговият директор Дарина Карова търсят разнообразието от театрални форми в съвременната сценична практика. Или още по-точно казано, целенасочено се стремят да го превърнат в съгъстено, но ударно и ярко отражение на някои от най-значимите тенденции, естетики и стилове в театъра днес.

Програмата не само включва водещи имена и трупи и нашумели през последните години заглавия, но и представя различни видове сценични практики – своеобразната гранична форма между театралния пърформънс и видеоинсталацията (“Празна история”), изобретателната



“Празна история”, режисьор Тим Ечелс, “Форст Ентъртейнмънт”, Великобритания

и едновременно с това толерантна към автора режисьорска работа с нов драматургичен текст (“Без значение колко усилено опитвахме” на Гжегож Яжина), дръзката и въздействаща версия на сценичен автентизъм и максимално приобщаване на публиката (“Ловни сцени от Долна Бавария”), едновременно забавната, ерудирана и философски дълбока постмодерна комедия, находчиво цитираща клишетата от експресионизма и популярните жанрове (“Вайсенцайн” на Давид Яраб), политически ангажирания визуален театър (“Къщата на елените” на Ян Лауърс), интересната проява на не-театралното представяне (“Мръсници и наивници”), както и един ярко оригинален визуален вариант на театъра-ритуал (“Кухнята” на известния млад унгарски режисьор Золтан



“Кухнята” от Арнолд Уескър, режисьор Золтан Балаш, Театър “Андрей Багар”, Нитра, Словакия

Балаш, поставил пиесата на Уескър в театър “Андрей Багар” в Нитра).

Моят безспорен фаворит от афиша на “Дивагелна Нитра” 2011 е спектакълът “Празна история” на английската трупа “Форст Ентъртейнмънт”, плътно следван от спектаклите на Гжегож Яжина и на Роберт Алфьолди. Ръководената от Тим Ечелс компания е основана през 1984 г. и оттогава до днес се налага и добира известност със своите разнообразни опити да разшири границите на театралното, да изследва и обогатява театралния език и самата театрална ситуация в съвременния свят. Трупата миксира в представенията си елементи и средства от много и различни сценични естетики, като работи в широк спектър от театрални форми – от site specific performance до видеоинсталацията и театралната акция. “Празна история” особено убедително обобщава тези форми в силно въздействащ вариант на постдраматичното представяне, съчетаващо живо актьорско присъствие и видеоинсталация. От двете страни на малка сцена са поставени по две маси с лаптопи върху тях, а на големия екран, опънат в дъното, през цялото време тече проекция на епизоди от някаква заснета може би цялостна, а може би несвързана и случайна история. На масите през лаптопите седят четирима актьори и “озвучават” епизодите – вмъкват думи в устата на изпълнителите от екрана, създават диалози, прибавят звукове и шумове, разказват ситуацията. В тази на пръв поглед стандартна кино-театрална работа,

експонирана на подиума постепенно се разкрива един неочаквано сложен, разбягващ се и напрегнат свят, който разширява далече границите на показваната професионална ситуация.

Театралната зала се превръща в странно сюрреалистично място, където около няколкото представени максимално реални и автентични образи и поведения се напастяват множество асоциации, емоции, прозрения, страхове и възторзи от безкрайността и изменчивостта на живота (ни).

Подобно богато и сложно усещане остава след края си и

спектакълът на Гжегож Яжина по пиесата на младата и наложила се през последните години като един от представителните гласове на новата полска драма Дорота Масловска (р. 1983). В своя постдраматичен текст “Без значение колко усилено опитвахме”, отличен с първа награда на регулярно провеждания от ръководения от Яжина TR Варшава конкурс за ново драматургично писане, авторката се занимава с една традиционна тема на полската драматургия – “полската идентичност”, преживявана в драматичната амалгама от спомени за едно “велико минало”, драматичните обрати на националната история (особено Втората световна война) и екзистенциалната меланхолия, “вродена в поляците”. Масловска обаче постмодерно я иронизира и преобръща, запазвайки заедно с младежката си отвореност, прагматичност и “непукизъм” и респекта към дилемите, поуките и проекциите на (колективно) преживяното. Яжина се стреми да представи максимално достойнствата на текста. Той изгражда умело мултимедийно представяне, в което визуалният контекст, създаван от проекциите върху белите стени, ограждащи играното пространство, разширява, задълбочава и обогатява цитираните в пиесата тематични и емоционални клишетата и тяхното иронично подриване и преоценяване.

В оригиналната си интерпретация на “Ловни сцени от Долна Бавария” (написана през 1965 г.) от германския драматург Мартин Шпер (1944-2002) режисьорът Роберт Алфьолди и невероятно силните в автентичното сценично присъствие и детайлното емоционално преживяване актьори на Националния театър в Будапеща също изследват драматичната сложност на човешката природа и на социалния живот, но в друг, груб и жесток вариант. В техния спектакъл на фокус е драматичната обвързаност на неувереността, комплексите и страха с нетолерантността и насилството. Разказваща една трагична случка в Долна Бавария малко след Първата световна война, когато ужасът от близкия спомен за преживяната собствена слабост, унижение и уязвимост ескалира до жестоко издевателство над различния (в случая мъж с хомосексуална ориентация), пиесата намира остро актуално звучене в постановката. Определяща заслуга за постигането на нейния мощен патос на отричане на нетърпимостта към различния и консолидирането на “силната” общност чрез неговото унищожение има пространственото решение на спектакъла. Той е разположен в нетеатрално пространство – на фестивала това беше голямо хале, в което зрителите са поставени в кръг в средата, седнали на пода, а актьорите играят плътно около тях, като най-възловите сцени на издевателство и физическо и психическо страдание на опръсканата с кръв жертва се разиграват буквално сред гледащите хора, често на милиметри от тях.

За да бъде представено подробно силното юбилейно издание на “Дивагелна Нитра”, са необходими още много страници. Аз ще спра дотук, надявайки се, че чрез направения коментар на няколкото тенденции и конкретни спектакли, които открити за себе си в богатата основна и съпътстваща програма на фестивала, съм успяла да предам поне част от неговата определяща енергия – да бъде един от важните и чувствителни барометри на съвременния театрален живот.



# ПОЕЗИЯТА ДНЕС

Димитър Калчев

## Поезия v/s стомашни сокове

Думите имат това неприятно свойство: да засягат между подметките, точно когато невнимателно ги стъпчеш, пък било и обут в чужди обувки. Защото обикновено обувките са присвоени именно от нечие чуждо антре. Неудобни и не по мярка. Натрапени тежкотоварни боти, износени и демодирани, чисто и просто – нелепи. Навяват ти някаква носталгия, която нито е твоя, нито би могъл да рециклираш до еко поалетна хартия. Най-доброто решение е следното: намираш най-мръсния кенеф в града и започваш да четеш написаното по стената. Boots OFF! Дрехите също могат да отпадат от схемата. Остава ти боксерките си, на които пише нещо от рода на 'don't kill the moustached bears', нищо незначещо послание, което идеално пасва на обстановката. Така нареченото десетилетие 00. Две нули, в които отпада и собствената ти баластра, и тази на другите преди теб. Броенето е спряло. Овцете преди заспиване са пукане на блистер с *Хапах*. Полът ти е перон 9<sup>34</sup> в един свят на невротични мъгля. Релсите стават единствено за спане, също както онази последна газова фурна, която няма да те направи известен, минало. Правилната повърхност да оставиш гумите си е върху степенките на клекалото, техния естествен хабитат. Или ако решиш да си концептуален, в задимения въздух на някоя любима алкохолна гупка. Аура от думи като облак от мухи. Перманентни маркери не съществуват, но винаги е добре да държиш един зад ухото си. Използвай кожата си, всеки сантиметър. Това е най-доброто, което имаши. Бъди лесносмилаем и фастфуд. Опаковай се в слогани само за да ги обезмислиш със съдържанието си. Повярвай, че си канцерогенен.

## Индъстриъл, или блясъкът на мътния ум

*ако наистина искаш мнението ми  
намираме се в центъра на зверско пого  
индъстриъл отвсякъде, иска ти се да е ска!  
мисля, че е крайно време да пуснеш китката ми  
откъсването ѝ няма да те спаси от фрактури  
нито ще попречи на двойката менъжни до нас  
да ни разчленият нокът по нокът бекстейдж  
да ни консервират във формалин за зимата  
окото ми да гледа твоето в уютта на маза  
където кап-кап-кап декапитирани в найлони  
слушаме Камий Сен-Санс и мъртвите цветя  
на bdsm Ида, тревите и хеша в полет  
маковите през октомври  
където няма писъци през слонка и брекети  
и амфетамините ти манга зеници са х-чета  
като да те е рисувал пъпчив отаку  
докато е свършвал върху хентай броевете си  
но истината е, че още сме между шамарите  
позато се е свило в центрофуга от пипала  
твоите слюзести възможности да ме задържиш  
повече от всякога Бела Лугози  
кървави неща се случват в главата ми  
хематомите ми винаги са те привличали  
ако наистина искаш мнението ми  
неоновата смърт е твоето нещо  
облечи ме в цвета на радиацията си,  
ампутиран втори мозък Нагасаки*

Емил Христов

За мен поезията е в граничното – онова между текста и музиката, фотографията, киното; между красивото и отблъскващото, познатото и непознатото; онова, което искаш само за себе си, но и за всички; от което се страхуваш, но и неудържимо те привлича; което е тук и не е. Вече си мисля, че всичката поезия е любовна.

## И такава тяло е правилно:

*правоверни артерии, невинни вени;  
нищо никога не е зараствало  
накриво.  
Ако се случи удебеляване  
на сърцето, ще е трагично*

*стечение на обстоятелствата.*

*не е този  
онзи, който  
ще ти изпили  
хрущялите*

*ще ти наостри  
костите*

*хриц ял и те*

*ост и те*

*този не е онзи  
този не е този*

## Долу

*Ти просто ще лежиш по гръб на дъното  
проникнал в третото убежище на красотата.  
Георги Рупчев*

*Мочурицето е достойно за обичане,  
докато всмуква белия калъф  
(ръцете и краката се прощават  
помежду си),  
после става тъмно и красиво,*

*завучава America the Beautiful  
на Рей Чарлз, сетне електрическа китара  
и кадифето те обгръща царствено,  
рисуваши серпентини с гръб по дъното,  
рисуваши серпентини и се вкореняваш.*

Емануил А. Видински

В „Изкуството на романа“ Милан Кундера казва: „ако (романът) все още желае да „напредва“ като роман, той може да го стори единствено като върви срещу напредъка на света“. Мен лично не ме вълнува толкова „напредването“ на поезията, колкото ситуирането ѝ в съвременния свят и механизмите, по които тя не само трябва, но и може да оцелее. Въпреки че се съмнявам поезията, във всичките ѝ форми, да изчезне някога. Тъй като тя винаги ще бъде откровение, независимо с колко баналност е обрасъл вече този израз. В днешния свят поезията, следвайки мисълта на Кундера за романа, може не просто да „напредва“, но и да запази своето сакрално място в човешкия живот, вървейки донякъде срещу времето си. Бързайки бавно. В свят, който се движи с все по-шумна скорост, поезията трябва да бъде бавна, осветяваща като с фенерче различни детайли от вътрешната динамика на човешката психика и опит, които в препускането по магистралите на всекидневието твърде често пропускаме. Поезията не бива да се поддава на вихъра на времето. Тя трябва да бъде актуална за епохата си, но по един хуманен и човешки значим начин. В тази неударима епоха именно поезията може да удържи мига, детайла, усещането за себеположеност на Аза, бавността или пък шемета на любовта. Ако романът се занимава със съществуването на човека в света, то поезията се занимава със съществуването на човека в самия себе си.

\*

*Навътре понесени камбани  
удрят се глухо  
в органите на тялото  
притаяват звука  
безшумно отекват  
в паметта на тъканите  
и само ти  
която разсъблече обвивката  
и допря ухо до сърцевината  
можеш да чуеш ехото*



Елка Димитрова

Все по-хубаво нещо става поезията – на все по-малко хора пречи.

\*

*Докато не ми се обаждаш,  
си мисля за други неща.  
Докато не ми се обаждаш,  
си спомням момчето, което ми каза:  
„...приличаш на chika latina...“  
Да, аз наистина съм chika latina  
понякога,  
но през повечето време съм  
други неща.  
Докато не ми се обаждаш,  
си спомням очите му  
и как веднъж каза:  
„лека нощ, мои очи“,  
защото те светеха  
със същия блясък  
като моите  
и за малко повярвахме,  
че имат и същия цвят.  
Докато не ми се обаждаш,  
превеждам от идиш  
някаква стара балада,  
в която момичето се навесва  
над стоманено-огледална вода  
и вижда също такова момиче,  
и после вятърът пее кадиш –  
пръв вятърът,  
последен бащата –  
изпращат я сякаш  
с най-дългото шествие,  
най-дългото шествие  
само от двама.  
А после звъня без причина на този,  
с когото нямам какво да си кажа.  
Той само ме слуша, а аз  
почти не говоря.  
Докато не ми се обаждаш,  
си казвам:  
„Добре е така,  
той вече няма живеца за любов  
и има тъй много смълчани въгли  
в душата му,  
както и от онази есенна меланхолия,  
която тъй много обичат поетите,  
но в действителност е  
труднопоносима.  
Добре е така – казвам си, –  
толкова важни неща стават,  
докато някой не ти се обажда...“  
Разхождам се из празните стаи  
в дома на баща ми  
и пиша  
с тъмните, меки моливи,  
останали след него на масата,  
гледам снимката му и се чудя  
какво ли е да отглеждаш  
чуждо дете  
и колко е топло да знаеш,  
че имаш баща.  
И чувам отново  
най-добрия му приятел,  
вече на 86,  
да казва:  
„Щастлив е сега татко ти,  
че нахраних детето му“ –  
докато с треперещи пръсти разчупва  
черния хляб.  
Допивам червеното вино  
от помена  
и си мисля как ще е хубаво,  
когато дъщеря ми се върне довечера.  
И с благодарност  
към мъртвите и живите  
изключвам телефона.*

на стр. 10

**Словопис на страстта и на страха от смъртта**

Феда Филкова

Не обичам бърливостта в поезията, не обичам словесната разпасаност, неуважението към думите, към Словото!

Поезията за мен е живопис, словопис на страстта и на страха от смъртта – ясен, пестелив и прецизен до болка рисунък.

Рядък миг на върховно съсредоточаване в думите, в езика, поезията е надникване и в най-съкровеното - достигааш гръното на душата си и оттам се оглеждаш наоколо – обикновено си стъпил върху руини, причинени от самия теб, но не искаш да се смириш, да си признаеш и затова пишеш. Иска се невероятен кураж да извадиш душата си на показ, да споделиш човешката си слабост и тленност. Както при всяко изкуство, и тук съществува странно противоречие – изливаш душата си, най-съкровеното, а после безцеремонно я излагаш на показ, като публикуваш стиховете си.

Наскоро в седмичен таблоид прочетох как в безсънните си нощи известна актриса излива емоциите си върху белия лист, но „за нищо на света нямало да издаде съкровените си произведения в книга, защото не желала публиката да вижда раззолената ѝ до краен предел душа”. Дори тя, която досега през годините ни беше показала без колебание всичко телесно свое, се бе стъписала от този „безцеремонен акт” на саморазкриване, каквато е литературата.

Преди известно време на премиерата на новия роман „Възвишение” на Милен Русков, в края на представянето, художникът на книгата взе думата и каза как се е разплакал, дочитайки последната страница на романа. Забелязах как по лицата на някои от моите приятели, литературни критици, пробягна усмивка на снизхождение. Вече отдавна „предизвикването на сълзи” при четене на литературна творба не е сред художествените критерии за модерно писане, а според мен би трябвало – тук нямам предвид профанизираното прочувствено писане, целящо да разплаче читателя, така характерно за псевдохудожествените творби на масовата поезия! – имам предвид истинският емоционален катарзис при четене, в смисъла на Аристотел – като преживяване на емоционален и словесен потрес и поврат, като преживяване на емоционално и словесно обновление и подтик към живот – в думите и извън тях.

Феда Филкова

Подобен „поетичен” катарзис преживях наскоро на четенето на великолепния полски поет Ришард Криницки в Полския културен институт – когато той с внимателен към всяка дума глас четеше немногословния край на стихотворението си „Кьолн, далече” –

Феда Филкова

*Спрял е на нея някога  
Паул Целан,  
поет, изгнаник, евреин,  
ближен.*

(превод от полски Вера Деянова)

Феда Филкова

След думата „ближен” потръпнах, в очите ми избиха сълзи – само няколко думи, казани от поет за друг поет, но побрали в себе си както целия ужас на времената, в които поетите са принудени да живеят, така и цялата обич, на която човекът е способен.

Що се отнася до днешните и утрешни възможности на съвременната българска поезия, очаквам да чета както стихове, които ще „прекратят” границите на езика, ще го взривят отвътре, ще създадат нови думи и ще придадат нови смисли на старите, ще вържат нови словесни възли от гласни и съгласни, така и такива, които ще ни помагат да живеем в нашия все по-объркващ се и непостигащ справедливост свят, или, казано другояче, очаквам появата на нов вид „социална лирика”, каквото и да означава това.

Иначе според мен броят на читателите на поезия през всички времена си остава константа – не са много, но винаги са достатъчно, за да продължават поетите да пишат.

Феда Филкова

## Небесна птица

*На слънчева поляна той живее.  
Храни го небесна птица  
сутрин, обед, вечер.*

Феда Филкова

*Сутрин, обед, вечер  
викам името му –  
той не чува и се смее.*

Феда Филкова

# 10

Литературен вестник 26.10-1.11.2011

Яна Пункина

Яна Пункина

Яна Пункина

Десетина дни се борих с необяснимата си съпротива и не успях да подхвана този текст - какво е за мен поезията и какви са нейните функции и шансове днес... За малко да пропусна крайния срок, докато се мъчех да си създам някаква гледна точка - въпреки че за моята гледна точка на поезията изобщо не би ѝ пукало.

Нямам нищо против другите да имат гледища за поезията. Изучавам ги с удоволствие. Забавлявам се от вечните несъответствия между манифести и стихове. Злорадо наблюдавам остриите ръбове на поезията, които успяват да пробият покривалото на всяка теория. Всяка. Защото ако поезията омекне пред някакви си гледища, изобщо няма да става за четене.

Поезията е нещо естествено. Тя е психическа и културна необходимост. Страничен продукт на това, че сме хора. Нейните функции и шансове днес дълбоко не я интересуват (иначе щяха по-често да бъдат нейна тема). Не я интересуват теченията ѝ, авторите ѝ, езиците ѝ, средствата ѝ, формите ѝ. Поне не повече, отколкото едно дърво би се интересувало от външния си вид.

Поезията съществува поради нуждата от поезия. Нужда толкова първична за всеки индивид или общност, колкото са сънуването или пък празниците. Даже по-първична - защото нуждата от поезия върви ръка за ръка с нуждата от език, а самата поезия също като езика винаги е няколко крачки по-напред от вече описаните и осъзнати закони, които уж я ръководят. Тя просто расте. Разпространява се. Понякога ни харесва, груг път - не. Но и това я интересува точно толкова, колкото едно дърво би се грижило за мнението на птиците по клоните си.

Яна Пункина

### Говори на цветята

*сънувах, че опитвам да говоря с моята азалия  
тя беше полумъртва на балкона  
бях изпросила удадения ѝ живот  
от една сергия за без пари*

Яна Пункина

*звънях на някакви обяви  
по телефона ми продаваха  
добре оформени мъжки гласове,  
плътно вибриращи като крем карамели*

Яна Пункина

*повтарях им :  
не ме интересуват вашите тенджери  
вашите застраховки  
вашите енциклопедии  
вашите органични козметики  
вашите вибриращи прахосмукачки  
вашите йонизатори за въздух  
вашите хапчета от водорасли*

Яна Пункина

*искам само да знам  
ще живее ли  
цветето, което се мъча да откупя от смъртта  
може ли нещо да живее  
само защото съм поискала  
желанията ми могат ли да пуснат листа  
упорството ми да разцъфне  
почвата на убежденията да заздравее  
около паметта и корените*

Яна Пункина

*ако ѝ говоря  
ще живее ли  
ще ме благослови ли с липсата на отговор  
с добре разлистеното си съгласие  
мога ли просто да кажа на нещо да живее  
и то да ме послуша  
да заповядам на азалията -  
тя да се подчини...*

Яна Пункина

*сънувах, че се мъча да говоря по телефона  
с моята азалия,  
да я попитам дали не смята да умре  
събудих се с усещането, че съм звъняла на баща си.*

#### Поезията като антиоксидант

Днес, когато има твърде много канали на достъп, когато до съзнанието достигатт множество информация и целият този шум притъпява сетивата, забива в слепоочията умора от ежедневието, което се върти в кръг, омагьосан танц неизвестно с кого... за кого е поезията? Не, днес тя не е за всеки, не е за всички, или поне не е за често ползване, както носните кърпи и тоалетните принадлежности. Поезията е като хап против настинка. Като топъл компрес или студен душ. Като антиоксидант. Благодарно средство върху сетивата, отпускащо тяло-душата, сразяващо свободните радикали на онзи шум, който е ежедневиe, пренаситеност, който е бърбене на вятъра, което и вятърът не иска да отнесе и затова остава като смог над града. Затова сутрин, докато носиш чашката си с кафе, докато навън е тихо, докато листата, ако е есен, пагат съобразно гравитационните закони, ако погледът ти спре на някого, чийто поглед е спрял на някоя сграда, изписана с думите на стих, тогава ще знаеш, че се е случило онова, което и днес може да направи поезията, и го прави, когато сетивата трептят на *онази* честота. За един миг спира света и го превръща в място, поносимо за съществуване.

Яница Радева

### онова което остана

*след като гласът се спусна по водосточната тръба  
онова което остана е тънката нишка на паяка който е  
категоричен в заселването си при цветето  
неотдавна някой ми каза паяците носят щастие  
онова което остана е радостта от кълбовидността на земята  
все някога гласът се връща  
също както дръждът*

Яница Радева

#### Цветелина Манова

„Пиша, за да не полудея”, е обичал да казва американският писател Чарлз Буковски (е, разбира се, Буковски по принцип е известен с къде-къде по-цветистите си и подчертано цинични изказвания, но в контекста на поезията ми се стори по-уместно да си послужи с не чак дотам пеперлив цитат). Мисля обаче, че това твърдение най-ясно резюмира собственото ми виждане за писането като творчески акт. Ако поезията е и винаги е била огледалото, през което можем да се възгледаме в заобикалящата ни реалност, то писането ѝ за мен е именно панацеята, с която да излекуваме лудостта на света, а оттам и нашата собственена. И това изказване съвсем не трябва да бъде възприемано като чисто метафорично. Лично аз виждам писането освен всичко друго и като много сериозна форма на автоарттерапия – или поне такава е мнението ми от позицията на автор. Възприемам го като нещо съвсем сериозно, определено не считам, че чисто естетическата, развлекателната функция на думите може да се счита като доминираща. От позицията си на четящ човек (тъй като за щастие нуждата ми да пиша ни най-малко не е успяла да притъпи потребността ми да чета) виждам в нея някакво много специфично „докосване” (или поне опит за такава) между хората, възможност да се потопиш във вътрешния свят на другия, да разбереш и да се почувстваш разбран. Поезията не е просто някакъв си текст или сбор от текстове, свързвам тази дума по-скоро с определен вид светоусещане, стил, начин на живот. За мен поезията има дух, идея, но има още текстура, има си тяло. Ролята на поета днес е именно да премине през аутопсията на това тяло, да го разгледа, разучи и разруши, за да го създаде наново.

За разлика от традиционната поезия съвременната такава се намира в състояние на постоянно и разнопосочно движение. Тя се разпада, огъва се, пука се по шевовете, не подлежи на рамкиране. При това положение не е чудно, че липсата на ясно дефинирани правила все по-често ни внушава усещането за абсолютна свобода на действие. Струва ми се обаче, че това усещане е по-скоро измамно. Именно по тази причина мисля, че съвременната поезия има особено голяма нужда да бъде „овладяна” с помощта на някакъв по-конкретен манифест (не ми се искаше да кажа „подчинена”). Струва ми се, че бъдещето на поезията е на първо място в срещата между пишещите хора и тези, които просто четат, както и на второ - в срещата ѝ с други видове изкуства. Поезията е многопластова. Тя може да бъде написана и изживяна през прочиата, но може да бъде още изтанцувана, изпята, изиграна, нарисувана. Все по-често чувам, че „в наши дни все по-малко се чете”. Може би е крайно време да се направи нещо по въпроса. Не ми се ще да звуча като изглупял романтик или краен идеалист, но наистина бих искала поезията да се подари на хората. И повече хора да бъдат привлечени към това изкуство и посветени в него. Вярвам, че поезията принадлежи на всички, не само на поетите и критиците. Ще ми се да се пише и да се говори по-често за това.



## Трансконтинентално стихотворение

Двата куфара се спънаха, изкрещяха...  
И се разминаха...

Там, където отиваш, климатът бил океански  
имало вятър и температурите през лятото  
рядко достигали повече от 30 градуса по Андерс Ван  
Целзий  
някъде там  
на ръба на света,  
където годишната плувиометрия  
не надвишавала 800 милиметра,  
знам, че ще бъдеш добре

...  
Казват, че транспортът функционира  
безотказно  
жените – също  
вятърът бил  
винаги попътен  
(или по пътя ти  
изобищо нямало да има вятър!)  
морето било синьо като портокал  
брегът му – бял от счупени черупки  
луната кръгла – като тиквена семка  
(и изобищо в цялата му дяволска земя  
имало нещо ангелски сбъркано)

...  
Да ти призная честно  
пука ми за вятъра,  
време ми и на черупката  
и без това откак си тръгна  
развивам фобия  
от сини портокали

...  
И зная –  
ти ще бъдеш добре  
аз няма

### Иван Христов

Много е трудно да се говори за поезията по принцип. За толкова векове съществуване на човечеството тя е имала хиляди превъплъщения. Това, което ще кажа за поезията ще има претенцията да улавя само моя личен поглед и то в рамките на настоящия отрязък от време. За мен поезията е изкуство на субектността, тя е в най-голяма степен изкуство на индивида. Ако искаме да разберем нещо интимно за един човек, трябва да го питаме каква поезия харесва. Ето защо влюбените споделят поезия. Според Кристин Димитрова, никога не се срамува да се нарече поет, но всеки се страхува да го видят как пише стихове, защото поезията е огледало на човешката субектност. В този смисъл тя е есенцията, гръбнакът, еманацията на всяка литература. Поезията е нещо като аптечка в автомобила на всяка една литература. Ако настъпи криза, ако стане катастрофа, тя е първото, което се приличва на помощ. Понякога това е доста рисковано за тези, които я правят - поетите. В миналото поезията е била средство да се общува с Бог. Съществуват периоди от човешката история, в които поезията е била първостепенен жанр. В днешно време поезията и поетите са избухнали в мрачния ъгъл на света. Като изкуство на субектността, поезията учи на индивидуализъм, а днешното човечество не обича индивидуалистите. И все пак, човечеството не може да съществува без поезия. Със своята краткост тя винаги ни напомня за преходността на нашия живот и това в някакъв смисъл ни смущава, но в същото време ни държи будни. Поезията не може да влезе в същите пазарни отношения като прозата и това е доказателство, че тя е много по-близо до човешката природа. Поезията е резервоар за човешкост в днешния изкуствен свят. Ето защо нейните функции са близки до тези на религията в миналото, тя започва от там до където стига разумът. Възможно е да има професионални писатели, но не може да има професионални поети, защото поезията не е професия, тя е същност. Четенето на поезия е размяна на същности. Мерената реч е първото художествено проявление на човешкия език и като такава тя пази нещо основно за човешката култура. Поезията спомага за пренасянето на човешката култура през времето. Преди време участвах в едно поетическо четене в помощ на Хаити. Поезията на това четене прозвуча изключително трогателно. Днес ние хората се сещаме за поезията и поетите само по време на криза, но и това е гостатъчно. Поезията ще спаси човека.



## Дъхът на свободата

На Васко Кръпката

Какво да ти разказвам за моите Америки,  
Знаеш ли  
Понякога усещам дъхът на свободата  
Подобно дъх на човек  
Когато се разхождах  
По брега на едно езеро  
В щата Уисконсин  
Или когато  
Чух една позната песен  
На фестивала Северен Удсток  
Или когато правих тютинг -  
сядаш в една автомобилна гума  
и се оставяш  
да те понесе лодката  
под палецото слънце  
Дъх който мирише на ванилия  
и на тиня  
дъх който изтича  
нека спрем този дъх  
нека спрем този дъх  
който изтича

### Илко Димитров

\*  
Вече не си вързан за творбата си, нито тя за теб.  
Изцяло потопен в света, неразличим от  
останалите вещи и енергии, ти я създаваш  
и после тя остава, изцяло потопена в света,  
неразличима от останалите вещи и енергии.  
Ти нямаш граници, тя няма граници,  
ти си споделен, тя е споделена.

\*  
На кого говоря, кой ми говори?  
Какво чуваш от моите думи ти,  
търсеият шепата ориз, прекупвачът на добитък,  
ти, живеият в храма, анализаторът на рисковни пазари, ти,  
астронавтът, дишаният във врата на Бога, ти,  
която се приготвяш за поредния клиент, и ти -  
касапинът,  
и ти – любителят на боклукчийски кофи,  
какво разбирате от онова, което пиша аз, какво разбирам аз  
от онова, което вие казвате, когато казвате.  
Ти говориш за любов, аз не чувствам нищо,  
аз говоря за любов и само аз я чувствам.  
Свободата ти - не е ли веригата,  
която теб спасява, а мене приковава  
към колелото от привързаности? Ти, пишеият,  
не чувстваш ли как изтънява нишката на думите,  
как се стопява върху стената? Изтерзано е  
съжителството ни и няма общност.

\*  
Книжка със стихове  
лежи под ъгъл върху дървената маса. Бутнеш ли книжката  
с ръка,  
ъгълът изчезва.

### Кристин Димитрова

#### Какво е за мен поезията?

През вековете поезията е влизала в много роли, които варират в личната ми скала между разбираеми и неприемливи: Описвала е победи. Възхвалявала е владетели. Обяснявала се е в любов на непристъпни красавици, на които им е трябвал малко по-силен душевен омекоител. Възпитавала е населението в патриотичен дух. Писала е химни и маршове. Въдновявала е бунтовните маси по площадите. (Както се вижда, приближаваме се към все по-новите времена.) Озадачавала е народните маси в идеологически приповдигнат план (тук имам предвид преди всичко Маяковски). Насъсквала е стреснатите маси в политически правилната посока. Отговорна е за частушки по билбордовете и премиери в “Чевермето”. Съчетанието на думите “поезия” и “маси” ми е приятно само ако става въпрос за рицарите на кръглата маса. В останалите случаи го приемам като ритмично средство за засилване на единството. Обичам поезията, в която някой казва най-мъчителната си истина. В която се смее, защото без да иска се е натъкнал на парадокс. В която се срамува, защото е ужасен от себе си, или си спомня, защото не иска да излезе от миналото. В която иска да каже, че обича някого, но не знае какво ще излезе от това. В поезията всяка отделна дума е много по-ярка отколкото в прозата, но не заради съчетанията на думите „чета поезия”. Харесвам още описанията на трудните битки, страха от смъртта, гатанките, легендите, баладите, епиграмите,



епитафиите, старите невинни употреби на поезията в помощ на паметта, редовете, написани в потрес, че могат да се окажат последните. И може би всичко ще изчезне. Поезията за мен е там, където има опасност всичко да изчезне.

## Немийският жрец

Той нямаше много приятели,  
а и тези, които имаше,  
държаха мечове.

Знаеше правилата.

Упражняваше се.

Подреждаше костите на убитите с уважение.

Нощем, колкото и странно да е,  
спеше добре.

- Все някой ден – казваше си  
от време на време той,  
оставяше меч си настрана  
и хвърляше камъчета в езерото.

Виолетовата дълбочина на водата.  
Избелелите върхове отвъд.

Светът, за който  
не му се налагаше да се бие,  
отдавна му изглеждаше  
по-красив.

### Екатерина Йосифова

## И днес поезията

си намира начини  
да безделничи.  
Да спи когато ѝ се спи.  
Да чете каквото ѝ се чете.  
Да изговаря.  
Да не продава времето си: да го подарява.  
Когато  
пространствата на свободата се смаляват –  
свободата на поезията си се шири. Скита.  
И ничий дом,  
и ничий храм не осквернява.

15. X. 2011



на стр. 12

### Самотният човек и поезията

След голямо литературно четене се замислих защо все още има хора, които търсят поезия – да я четат и да я слушат. Замислих се най-вече за нашата роля като творци на поезия – какво ние търсим във и чрез нея. Дали не искаме да покажем, че и след като всичко е изпробвано в словото, остава някакъв шанс за онзи, който умее да жонглира виртуозно с думите, увиснал на тънкото въже между рециклиране и сътворение, повторение и обновление, смърт и живот, - точките, които литературознанието наричаше традиция и новаторство? Или се стремим главно да докоснем някакви дълбоки струни у слушателя (читателя)? Точно тогава в съзнанието ми “прозвучаха” следните думи от стихотворението на Борис Христов “Самотният човек”: “Но ако пише стихове, той непременно ще остави/ една сълза в очите или драскотина в паметта ви.”

Силна и пределно кратка дефиниция на призванието на поезията и на мисията на поета. Но може ли тя да е валидна днес, когато сме оставили зад себе си “пустинята” на тотаритаризма, за да навлезем в “обетованата земя” на демокрацията? Ако поезията е поне толкова универсална, че посланието ѝ да не загуби силата си в рамките на две съседни обществено-политически епохи, мисля, че би трябвало да е валидна. Едно нещо ме “спъва” в творбата на Б. Христов: “И неговият дом да се обърне с керемидите надолу/ той може пепел да яде, но няма да се моли.” Ако “молитвата”, която е имал предвид поетът, е синоним на низкопоклонна молба към “силните на деня”, отказът от нея на самотния и “малък” човек е разбираем. Думата ми е не за тези силни на деня, а за молитвата диалог на душата (на поет, лирически Аз, читател или слушател) с Онзи, Който, според бл. Августин, се намира по-дълбоко от нашата най-съкровена същност. Диалогът с Него не може да унизи истинското ни достойнство, защото в Христос Той се унизява заради нас повече от всякоо мислимо унижение. В постоянния диалог на душата с най-интимното и същевременно радикално различно от нас Ти поезията се превръща в по-малко самотно занимание и никога не е занимание едinstвено за самотници.

## Вместо манифест

*Но ако пише стихове, той непременно ще остави една сълза в очите или драскотина в паметта ви (Б. Христов, Самотният човек)*

*Едни се опитват в нечия памет да оставят хитроумна драскотина – сълзите вече не се ценели, не се котирали.*

*Други дори това си отказват: няма полза (мислят си те), собствената ни памет е твърде издраскана – сякаш от векове нищо не се вижда, не се чете. И няма как да не е така при всеки.*

*А на мен какво ми остава освен с гумата на благодатта да изтривам своевременно всичко, което пречи да се вижда Твоята драскотина в сърцето и паметта ми, Господи –*

*незаличима.*



### Калин Петров

За мен поезията е много неща. На първо място тя е сбор от неслучайни думи за неслучайни хора. На второ място тя е искреност. На трето място тя не е случайност. Тя е винаги синхрон с нещо или някого. И се базира на универсалния принцип, че щом умът може да си представи нещо, значи то съществува. На четвърто място тя е изграждане на различни концепции и стремеж към доразвиването им. На пето място тя е свобода на емоцията и въображението. На шесто място тя е (по възможност) кратък текст за многократно четене и размисъл. На седмо място (но може би на първо) – поезията е сигнал от Космоса. Ха-ха! Т.е. спонтанна, а не насилена емоция/вибрация.

А ето и някои от нейните функции:
Функция първа – да пречиства.
Функция втора – да презарежда.
Функция трета – да свързва хората.

Поезията има своите шансове за съществуване във всяко едно време и пространство.

## Да си муунспелец нощем ти отива, оцъклен ми приятелю от детството

*Клюкарката говори зад гърба ми, казваш?*

*Твърди, че съм се разхубавила? Не е лошо момиче, но се е поддала на инстинкта си за свръхинформираност?*

*Зарежи клюкарката, приятелю! Зяпам си черните плитки. Зяпам разноцветно дъвката, удавена във чашата със сода. Бъбрим си нашите неща. Тихичко или не толкова. Какво значение има. Сигурен бъди, че само ние си ги чуваме или разбираме...*

*Да ставаме да се разходим из улиците. Да се приберем в Стаята. Да се нагрусаме със миризмата на безкофеиново кафе и книги за хомеопатията. Да си говорим за поколенията и за хубави случки от разделеното ни минало.*

*Книгите ми ги върна. /Но сега предлагаш ти да ми дадеш свои./ Върна ми ги в добро състояние. Чичо би бил доволен от теб. Чичо би намерил начин да ти съобици благодарността си.*

*Приятелю от детството, съвсем уравновесено ме прегръщаш, продължаваш да бърбориш своите емоции, които си трупал със седмици вкъщи. Ненужно е да изговаряш своя страх от непознатото. Животът е грейпфрут.*

## През своя пращен телефонен апарат

*През своя пращен телефонен апарат чуваш безсъние и бродене по коридори. Чуваш слuzни спринтове на охлюви. Изхрущявания. Възклицания...*

*Чуваш светулки. И жаби. Чуваш стъпки по разхлопани платформи. През своя пращен телефонен апарат /със спираловиден кабел, с шайба и с фуния за ухо/ чуваш – каквото е нужно.*

*Чуваш асексуален глас, обърнат назад да диктува табела: “Не преминавай. Опасно за живота.” И се чудиш как не ги е страх тогава влаковете.*

### Калин Терзийски

Поезията е щастие и безсмъртно чуруликане на самотния човек в голямата вселена. Целта ѝ е да въодушевява. А бъдещето ѝ е голямо, защото е в нашите ръце и сърца. Туй то.

## Думите думите думите

*Седях в кафене Старбъкс, на втория етаж на мола На мола, честна дума Там почнах да ходя, защото е топло и чисто А чаят струва два и петдесет И по уредбата зазвуча Луис Армстронг Да, честна дума, Луис На това консуматорско място Сред жените с нежносиви шапки И скъпи отражения във витрините Уъндърфул уърлд на Луис Армстронг Невероятна работа, хубава Бръкнах в чантата си кожата И извдих тоя том – Американски поети Знаете го... Започнах да чета, Започнах ред по ред да облизвам С преголямо Удоволствие Като луксозна пяна стихове: На Уитман и другите Майстори (Грегори Корсо, Емили Дикинсън) Четях и Все едно се галех по корема И по бузите Така сладко ми беше И хубаво В топлия елегантен уют Малко ме сви сърцето в миг Малко, съвсем мъничко Казах си: А така ли бих се наслаждавал Ако бях с това томче в ръка На някой средно висок хълм, В пустоша, сред студентите поля Или в възл на някоя следобедна Дърводелска рботилница Докато уморените работници пият бирата си? Отговорих си: Със сигурност, със сигурност По дяволите! Със сигурност: С Уолт Уитман и с неговата компания Навсякъде ще ми е добре и хубаво Дайте ми книга с добри думи в нея И ме оставете на дъното на океана Но по-добре все пак ми е тук На втория етаж в мола В кафенето Старбъкс, кръстено на Помощник-капитана От друга книга на мой човек Хърман Мелвил - Моби Дик Така е то Тук и чаят е на прилична цена И музикта е хубава Но не това е най-важното! Думите, думите, думите...*

## Цветан Бошев

Поетизиращият е долап. Когато са му затворени вратичките, е като най-загадъчното нещо на света – консервена кутия без етикет. Открехнат ли се – все нещо се оплезва от вътрешния полузрак. В повечето случаи измислено и непредметно. Това му е хубавото на долапя. Дали ще лъхне на мухъл или на ошав, дали от него ще изскочи кротък домашен дух, пакостлив полтъргайт, великденски заек или мил полски мишок, или биштийни нарицателности, все ще бъде изненада. Поезията е изненада. Тя цапардосва взор, ум и сърце и масажира възприятието. Затова поетът и читателят си имат свой дълбинно интимен алъш-вериш. На даване и на вземане. Може на вид да е и сух краещник, до който стърчи прашасала бутилка с вино. Дъбчеш, отпиваш глътка и ако си струва комбинацията, забравяш за часови и количествени ограничения и не забелязваш как си се заситил. На това пък му се вика удовлетворение. Поезията е и удовлетворение. Не е важно какво е изречено, а как са подредени изреченостите – пеперудките, слънцето, цветята, ласкателствата и попържните, проявите и интерактивностите на мъжкото и женското, на добрината и лошотията, на честността и лукавството, на личностната позиция в отреденото ни време. Най-добрата поезия остава за всички времена. Лежиш си канапски и преговаряш билите животи и вълнения на себеподобен. Компресирани в томче, разлети из предсърдията като лагуна, край океан през вълнолом. Чоплиш, нициш, поциш, разграждаш се и се събираш

благодарение на каканиз от свети думи. Паноптикумиш квинтесенци в душевния си пизюл, самовдолапваш се с тях и затваряш портичките. Но никога повече не си предишният. Поезията е и промяна.

#### *A LA RECHERCHE DU TEMPS PERDU...*

*Времето изгубено е някъде на склад,  
но дявол знае - де се е скатало,  
като кофа сгур от стихнал звездопад,  
като дупка от войнишко одеяло.*

*Като пряпорци - опашки от хайгърските табуни,  
завъдили гадинки на тавана;  
като просъхли еделвайси, брани от „мили хуни“;  
като „стана тя, каквато стана...”*

*Като мушмули в цедилките на баби, дъхтящи на моми;  
като чеиз, колосан за сетния покров;  
като пламтящия жираф на Салвадор Дали, де жми;  
като кухите завети на Георги Димитров.*

*Като пращец от белоцветни вишни в Дебелянов двор;  
като краснопис от първолаческа тетрадка;  
като комар, с големината на врабец, върху стобор;  
като забравена от САМБО самозащитна хватка.*

*Като жаба в стъкленца от кабинет по биология;  
като ръждясал „Диамант” – велосипед;  
като пиринчена халка, запръстена по аналогия  
на златна, при прибързан брак – съклет.*

*Като мъглявото туловище в обор на спомена;  
като гроздобери и вина излочени;  
като лехуса, белязана от следродилна скомина;  
като Айнщайнова теория неточна.*

*Като стигма Иисусова, разцъфнала на длан,  
като върху чело – пиянска асфалтова екзема;  
като живота, всуе и неталантливо пропилян;  
като „нямам вече що да дам, а само да отвзема...”*

#### **Мирослав Христов**

Поезията е цялата в кал, розов катаклизм, озонова дупка в етерното тяло, техника за свят-светуване, гадаене и виене на свят, спазъм в корема, спасение от всеки-сам-за-себе-си, полезна отрова, наркотик, скок и падане от високо, словоохотлива еякулация, невидима мрежа, утоление на жаждата, чиста вода, оголен електрически кабел, четвъртък и петък, и цялата седмица.

#### **Лимони**

*поезията не е събиране на миди по брега  
нищо събиране на трупове на делфини  
макар труптът да е нещо близко до поета  
нещо като вълните които умират от скуката му  
докато той лежи пиян в 4 следобед на нудистки плаж  
поетът е удавник оцелял по истинско чудо  
който си мечтае за лимони  
по здрач вълните са толкова големи  
че зъбите му започват да тракат  
той се събужда и вижда акостиралите  
в пясъка кашони с надпис: FRAGILE MADE IN CHINA  
дали това са произведените стихове  
не, това трябва да са лимони*



#### **Марица Колчева**

##### **p.s.**

Никога не си питал, но на мен понякога ми се иска да ти отговоря. Не знам защо пиша. Не искам и да знам. Ако опитам да си отговоря, ще установя, че най-често пиша за теб. Затова и сега ще направя така, ще пиша на теб, добре знаейки, че ти няма да се срещнеш с този текст. Така ще бъде е по-искрено.

Писането винаги е послание. То е предназначено за другите и ако някой каже, че не е така, той няма да бъде честен пред себе си.

То е като да пуснеш писмо в буталка. Вълнението да знаеш, че дори и да не го получи този, за когото е предназначено, все някой и някога ще го открие (романтичната надежда) и най-вероятно няма да присъстваш там, няма да бъдеш свидетел, но това не отнема от прелъстителността на мига. Всеки има нужда от послания. Предельно ясни или пък херменевтични.

Отпразнувам началото на всяка есен. Това е моето време за вълнения. Първият студен ден, първият гържовен, първият за шал и шифер. Разглеждам стари албуми със снимки, обикалям пазарите, купувам грозде като от оная кошница сладко, разхождам се по улиците на един град, който не е нито достатъчно близо, нито достатъчно далече от моя собствен. Слушам една и съща музика, музиката на октомври, която е възпитала малкото момиче у мен, а сега възпитава голямото. Малко по малко уплътнявам личната си митология. Имаше време, когато исках да направя поема от айсуикю хисторито ни. Защото на тази лична митология се опирам, от нея черпя, за да мога да пиша. Поезията е конструктът на собствената ми утопия, упътване за сглобяването на света. Лего, от което всяка част влиза във всяка. И аз съм архитектът, аз съм детето, само аз знам и аз мога. Поезията е да пия с теб в к.е.в.а. А това, че съм била с други там, преди да те познавам и дори преди да съм била достатъчно голяма, за да си спомням въобще к.е.в.а, няма никакво значение. И какво по хубаво от това. Поезията е Клуб за Естетическо Възпитание на Артиста.

Тя възпитава вкуса. И вкусът към поезията се възпитава, той е малко животни (така както родителите възпитават децата и децата на свой ред родителите си). Четенето възпитава писането. (Помня как се учехме да снимаме. Разглеждахме албумите на Шиле и Врубел в градинката на Пушкин или на тавана, на който си живял точно след казармата, и после правехме репродукции с една стара шахтова камера, намерена на същия този таван. Тогава исках да ти кажа колко много Томас Елиът и Силвия Плат има в мен. А не посмях.)

Аз вярвам, че четенето на поезия прави хората по-красиви, убедена съм в това. Няма как да е иначе. Поезията е израз на естествения стремеж към постигането на красотата, а тя е универсална ценност, затова и поезията винаги ще има бъдеще. Ценностите не бива никога да отпадат. Те са ръцете, които ни утвържат и пренасят през времето.

Поезията няма да промени хода на времето, макар понякога да стига до открития, до пророчества. Но то е пипнешком, никога не е съзнавано, търсено, промислено... по-скоро е като да четеш текст с поглед разсеян, пробягващ по буквите и така да разчетеш погрешно, да видиш нов смисъл, който не е изобретен и измислен от теб, не е плод на въображението ти, нито е написан вече от някого, той принадлежи на магическата грешка и случайността.

Защо аз пиша? Знам, че никога не си се вълнувал. Но аз съм искала да ти отговоря, ей така, с тая цялата патетика на признанията - може би е заради теб. Това е урокът ми по чувствителност, който съм загължена на света да усвоя.

#### **черна буква**

*търсиш в книгите  
като усърден градинар  
луковици корени звездеи*

*креци в ухото ми облизва пръстите си*

*тънката захар на звука  
памучните чаршафи*

*в сгъвките на колената  
морска сол*

*морска сол гърдите ти  
в устата ти моя вкус  
под мишиците топлина*

*целуваш ме  
сякаш вадиш костилки от мен*

*сякаш всички мускули  
са изтръгнали въжета за бесене*

*ще пия на сутринта чай  
ще го задържам дълго в устата си*

*все едно галя котка с език  
дълъг като въже*

#### **Франкфурт**

На В.Пр.

*сънувах онзи затвор  
с пречупени кръстове, с голи до кръста  
негри  
с албум на Беатрис дал купен от битака  
на френско предградие  
с тези устни за поезия, устни за свирки  
за пропаганда  
с тези военни лозунги по стените  
а войната вече свърши  
събираме бездомните бебета  
в купата за дарения  
зад историческия музей на Roter  
ще го съберат  
нека всеки остави каквото може*

*покрай реката  
минава фюрера, носи бира  
галя кучето му и подраждавам*

## Мирела Иванова

### ПОЕЗИЯ(ТА)

Само миг е,  
колкото с милостива ръка  
да събере трохите  
от сухоежбината, от пиришествата,  
да окоси троската  
на надеждите, да разтреби  
отломъците от всичко счупено,  
да разчисти място,  
колкото да се свиеш утробно,  
да се прибереш в себе си  
или другаде.

### ДЕПРЕСИЯ

Детето, думите, дълговете  
и май нищо друго,  
което да ме държи в обувките...

## Поли Муканова

по Рене Магрит

Това не е истина.  
Това не е имитация.  
Това не е сън.  
Това не е това.  
Изкуство с обратен знак.  
Реципрочността на въображението.  
Дробната черта на схемата.  
Това съм аз.

## Терорът на писането

Терорът на писането.  
Величието на Писанието.  
Умората от задвижването на механизмите, осите,  
колелата.  
Зъбчатият почерк,  
йероглифното разчитане,  
попадане в бездната и усвояване на полето  
до гънната платка на разума.  
Светът е притиснат в една резка.  
Тласък и принуда.  
Нещо става.  
Важно е да се овладее мълчанието.  
Смислените отговори без адресат.

Кодифицирането на мрежата,  
ходене на Богородица по жицата.  
Говорене с лъжицата за всяка уста.

Писането е най-страшното окоаване, възелът на битието.  
Писането е единственото възможно авторство на Бог.

## Палми Ранчев

Било е доста отдавна, някъде към 13-14-годишната ми възраст. Тогава в домашна библиотека, в която доминираше огромен том с готварски рецепти, открих част от книга със стихове. Бях сам вкъщи, седях на пода и разглеждах стиховете, отпечатани на груба хартия. Започнах да ги чета. Търсех логика в отделните редове, опитвах да си обясня неочакваните образи. Учудвах се, че едни и същи думи придобиват различно значение, когато ги четях поотделно. Не помня след колко време открих и другите части на книгата. Харесваше ми каквато беше, поразкъсана, готова всеки момент да се разпадне, с потъмнели, сухи и чупливи, вероятно недокоснати от друга ръка страници. Сякаш специално мене бяха чакали. Останех ли сам вкъщи, седях на пода и изваждах „Зимна приказка“ на Х. Хайне. Постепенно четенето се превърна в ритуал, свързал ме се с нещо, което ми се струваше ако не забранено, то не напълно позволено. Не беше обикновено четене, по-скоро виждах и се изпълвах със смисъла на неща, сторили ми се неочаквано важни, дори прекалено важни. В началото се опитвах да свържа стиховете с родителите си. Дори започнах специално да ги наблюдавам. Исках да разбера какво у тях, което до този момент не познавах, има нужда от подобно преживяване. И чрез стиховете би могло да ни свърже дори по-силно, отколкото общата кръв. След като не открих нищо различно от вече познатото, а майка ми дори се опита да изхвърли книгата, защото липсвали страници и миришела лошо, се убедих, че преживяването е само мое. И се почувствах по-самотен. Затова не ѝ казах, че и отделните



## Извор

Където реката завива  
има малка дървена хижа,  
която е впила нокти в скалите  
и винаги с едно око,  
нощем,  
гледа как света изтича, току пред нея,  
в ромонящата вода.

Понякога,  
в дванайсет,  
на обяд  
или пък вечер -  
вратата се отваря  
сценарийно хъркаща,  
аз съм подпрял лакът на дланта си  
и пуша,  
а тя излиза от къщата,  
завърта се около лианите на тялото си,  
стъпва боса в калта  
и хвърля няколко трохички в реката.

После ме издърпва вътре,  
любим се на пода,  
в тъмното,  
пращят кори на диви плодове  
и тя не казва нищо, никога.

Само когато си тръгвам,  
ми подава с черните си очи,  
в които плуват монаси,  
оризова хартия  
изписана с дим.

Когато разгръщам листа  
и чета  
вратата хлопва зад тила ми,  
а гласът ѝ потегля бавно по реката.

Щом жените свършат -  
ела пак.

## ВБВ

### Бъдещето без поезия

Поезията няма смисъл. Що е поезия?

Едно: ритъмът на кръвоносните съдове, ритъмът на съзнанието, повтарящите се движения на очите, покляцианията и изтръпването на тялото, цикличността и неповторимостта на: - времето, метеорологичните прогнози и сърцето... Всичко това. Поезията е отмерване, неговото нарушаване и напрежението в езика; докато той не изпръхне. Поезията е метрология на словото и ключовата дума тук е ритъм. Затова редовете може да са къси; затова притежаваме метрика и понякога има рими; затова пунктуацията и интонацията са толкова важни; а стиховете-като-поток улавят времето. Две: формата на ушната мида, формата на чувствата, външният рѣб на тялото, дякането на дървесни прѣчки и заводски скулптури, обрисуването на облаците и границите на вятѣра, земемерството и неопируемостта на: - пространството, сферите на телата, небесата... всичко заедно. Поезията е обхващане, изплъзване и лекота в езика; докато той не се разцепи. Поезията е геометрията на словото и ключовата дума тук е форма. Затова редовете може да са погравнени; затова имаме усещане за цялост; затова има безкрайност в едното, както и празнини по страниците; затова може и да няма заглавие, а стиховете-като-поток изпълват пространството.

Има ли поезията бъдеще, след като няма настояще?

[универсално]: Поезията никога не е имала бъдеще, защото в своя най-примитивен и дълбок пласт тя е извън историята. Тя е налудният тѣпан на безсмислието. И така универсалното е непрекъснато ирационално. [социално]: Поезията няма друго бъдеще и настояще освен през детското наузустяване: стихчетата на езика, ритмичността на играта и римите на приказното: от ушите към устата. В своята социална форма това е детска градина и семейни приспивни нощи. Затова поезията е само и единствено за деца. И тогава социалното е винаги невинно. [регионално]: Но около поезията се увида един голям страх, една скрита мъка и едно поетическо напрежение: „кой да я чете, как да я спасим?“. Това издава особената ни маргиналност и тясна гилдийност; а всъщност поезията е неспасяема и ненужна; от нея няма излаз, само смях. Затова и собственото регионално е вечно остаряващо. [телеологично]: А целта ѝ; каква е целта на поезията? Тя всъщност се стреми към смисъл, единствено към чистия смисъл. Така че поезията е нашата всеобща и постоянна далечина. ... и в тази далечина няма никакво бъдеще.

страници (стихотворения) отваряха прозореца, през който вече обичах да гледам като упоен. Не бях сигурен какво точно виждам. Нова истина, скрита същност, неочаквана красота, хармонично погредена картина, друга реалност или просто светлина. Това бяха гумите, с които описвах преживяванията си. Светлината беше най-близо до смисъла на преживяното. Защото виждах неподозирани подробности както от своето, така и от общото ни човешко битие. Постепенно светлината освети отвътре и самата дума „битие“. Светеше, и още свети. Но това беше, както споменах, доста отдавна. По-късно не помня да съм си задавал въпроси за смисъла на поезията.

### Разговор

Седях пред кафене „Флорино“ и гледах как хората се движат от ляво на дясно. И от дясно на ляво. Животът можеше да бъде само това, си казах примирен. Тогава малка пеперуда внимателно кацна на покривката до чашката с кафе. Замя. Искаше нещо да ми каже? Или трябваше да разбера, без да го казва.

## Захари Захариев

Поезията е киното на преживяванията. Тя е кинетичното възприятие на вибрациите на случването. Затова и поезията може да създава ситуации. С цялата им спривавост, чупливост и разноразвитост. Светът може да свършва с хленч или с хръчка на бездомник, запратена срещу необятната стена на неговия свят, в два полунощ сред кашоните и торбите, които сформират сватбеното му ложе с нощта. Въпреки това новата поезия трябва да утържи кръсъщите на модерното. Фините нишки на диалозите провеждани в препълнени барове, които всумкват в себе си радиопредаванията, визуалните представления и информационното разпространение на електроните чрез развитието на техне. Нека боговете отекнат в нас. Нека тези срещи оставят всевечните корени на вселената, да пълпят сред и зарад нас, нека корените отскубнат от себе си тревите, за да ги засеят сред милостивия зов на вятѣра. Нека тревите се превърнат в пращец, който завихря света със себе си, праща го в митична, монадична свирепост, която да проникне ума ни и заехти през него в изгряването на всеки диалог. Нека между репликите ни се загнездат галактики и хилядите им залези и изгреви. Нека в усмивката ни поникват черните дупки на абсолюта, които, вместо да рушат, да творят нашето бъднo. Времето да се раздъжвака и разчепка като овча вълна. Да се овладее и свие в юмрука на въображението. За да допусне движението из себе си. Така че спонтанността при разтварянето на дланта да покълне във секундопротичането като роза, отглеждана смирено от монах.

## Грижа

Аз вече нямам нищо лично.

Целият съм грижа;

машина за грижа: производствен, вкаменен ротор за нежност.

А болестта сама е тяло. Цялото тяло – сетиво.

И това болно тяло се разхожда в моя физически мотор и си няма място

без растеж, без сянка, без изтощение, без собствена работа.

Нощем лежа по корема си. Не заспивам очи до сутринта.

Изтръпвам крайниците си. Протягам езика си.

Вдишвам.

Издишвам.

Вдишвам.

Просто тялото има нужда от грижи,

търси ги:

- да му бъде тежко, за да лежи угрижено:

- да бъде милвано, за да бъде обгрижено:

Грижата е това, което свързва хората с телата им:

едни хорас другите...

Грижата е излишък или недостиг. Скачен съд:

притегляне и липса, тежест и стремеж.

Вече нямам нищо лично;

органи само

за памет и белег...

Тялото ми съхранява миналото, защото умът ми не го побира.

## ангел симитчиев

Поезията за мен е лъжа.

\*

поисках  
да отровя  
себе си  
Дете, което  
цял живот  
се мъчи  
да опита  
плъх  
на вкус  
е по-добро  
от вената  
изпъкнала  
на моето чело  
от болка  
си забравила  
че цял живот  
съм  
гладен  
съм  
за плъх  
на дребни хапки  
отровата  
ще скрия  
в сивото  
месо



## Марин Бодаков

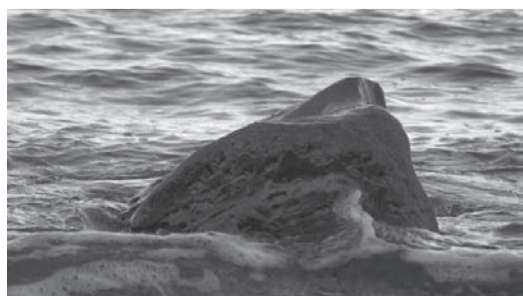
Стихотворението е новина. Вечна новина.

Благоприятно и неблагоприятно отклонение, което повече не мога да крия от читателя - и, преди всичко, от себе си.

## Непознато родно място

регистрирам се под чуждо име,  
името на първия приятел;  
то подправя всички документи

призори си тръгвам от хотела –  
студ в пижамката на името му омаляла,  
свобода и клупове в дърветата



## Надежда Московска

### Поезията е друго място

Не зная как се говори за поезия, макар да познавам добри и лоши читатели и самата аз по-често да влизам в тези добре укрепени и сигурни роли, които предполагат повече преследване на поезията, отколкото оставане в нея. Не мога да говоря и за „писане на поезия“, и то не само защото не оценявам високо собствените си опити, а заради усещането за обреченост, за неуспех, липса на поезия в писането.

Предпочитам да мисля поезията като място на излагане на показ на риск на преобръщане на граница на реалност но най-вече като убежна точка, място на постоянно изчезване, ако не на отсъствието. В онова, което наричам поезия, не може да се емигрира, защото то не е територия, а кожата на другия. Поезията не се чете, а се боledува и мълчи.

### азбука по салфетката

а  
с някои букви  
просто не става  
името трябва  
да се търкулва от езика  
като дете  
право в презръдките  
на празно легло

## Галина Николова

Когато пиша:

Поезията е сетиво. Още едно, с което съм дарена. Помага ми да разбера, когато и където другите сетива не стигат. Прави границата между реалността и невидимото прозрачна – мога да надникна. Прави възможно изговарянето на неща, които иначе не бих. Прави ме за себе си по-близка, по-мъдра.

Когато чета:

Трябва да е лично, да ми говори, иначе ме отегчава. Да прочета стихотворение, после да го нося със себе си на лист или в книга, да ми е всред другите ежедневни неща. Сетиво и хляб. Така я разбирам аз поезията.

### Из „Азбука на завръщането от Америка“

Е. ето всичко е вече ясно

с колебанията е приключено  
макар и временно

нещата за правене – направени  
нещата за раздаване – раздадени  
thank you notes – пъхнати под вратите  
сбогуванията маскирани като довиждания – сбогувани  
изхвърлянето с размах – преполовено  
местата на възторга – вписани в регистъра на сънищата

писмо от неизвестността пристигна  
известява ме  
че е настанена добре  
и ме очаква

ето  
ида

## Силвия Чолева

\*  
знаем че жертваш  
всичко в името на  
поезията

какво остава  
след жертвите

какво остава  
когато жертваш  
поезията

тази статистика  
в полза на загубите ли  
в полза на придобитото ли

отговорът  
удар от брадва върху дърво

подготовка за зимата  
лято е



## Славей Балдева

Необятна е поезията. Може да е пясък в пустинята или в бърбреците. Но може и да е златоносен пясък.

### Старата къща

Стоя запусната с години.  
Олющената ѝ фасада  
затваше за красота.  
И орнаментите ѝ бяха видими.  
Опасаха я с ленти.  
Веднъж поставиха табелка:  
„опасно е да се минава“.  
После табелката  
и лентите изчезнаха,  
но пешеходците  
извадиха  
късмет.

Не се намери никой  
да я стегне.  
А вчера почнаха  
да я рушат.  
Те бяха делови  
и мотивирани -  
ръководител,  
багер  
и бригада цигани.

Представям си  
как старите строители  
са слизали от скелето  
на новата, красива  
горда къща.  
Навярно са си стиснали ръцете  
и са отишли някъде  
да се почерпят.  
А някой заживял щастливо в нея  
или недотам.  
Но все е имало любов,  
Живели са разумни хора,  
които са чертали планове  
и са отглеждали деца.

Започнаха да свалят  
скалпа ѝ през  
липсващия покрив  
из стаите и по етажите  
нахлу небе -  
като вода  
в потъващ кораб.  
Оголиха се вътрешни стени  
като при най-безсрамен  
обиск.

А като призрци смутени -  
се разлетяха  
тайните -  
светулки,  
без да светят.  
„Изгрява ден“,  
но нищо няма  
да цъфти.  
Известно време  
ще е прах и пепел,  
мазилка, тухли,  
счупени стъкла.

Снага на стара  
и изящна къща,  
която някой урод  
ще смени.  
Завинаги оттук  
ще отлетят  
пропъдени души  
на ангели.

на стр. 16

# 15

## Постскриптим

в началото  
бе словото  
но словото  
какво роди

тиха нощ  
свята нощ  
псета и вълци  
вият в полята  
словото ражда  
из мъртва утроба  
вековната злоба  
на неграмотните

тиха нощ  
свята нощ  
двама светии  
газят боси в снега  
вилицата засипва  
следите от стъпките им  
и пълни очите  
на слепеца след тях

тиха нощ  
свята нощ  
зимата пее  
свойта зла песен  
вихрите гонят  
тръни в полето  
трима снежни човеци  
стоят край люлката

тиха нощ  
свята нощ  
след мъки  
стонове вековни  
словото ражда  
из мъртва утроба  
един мъртъв  
език

## Лидия Кирилова

поезията е пътуване на стоп през времето.  
пространството. стара изоставена гара, която  
подминават влаковете, но не и будните пътници. не  
говорят за нея. за нея не се говори, защото е написана.  
говори за себе си тя. случва се и е случване. звънчето  
над вратата над сладкарницата. последната домашна  
бисквита в чинията. сладкото от смокни в буркана.  
огризката от ябълка. бучка захар, гмурнала се в чашата  
чай. жар, останала в камината от предишната вечер.  
тя. тези и много други неща е била. никога само в минало  
време. съществува, записана в архивите на вселената.

### В полза на отсъствието

пуша за да ме няма  
алкохол в кръвта  
прах в ноздрите  
трева

опити за летене  
без чадър  
без успех  
хапчета  
бръснарско ножче

ушите на живота  
са твърде тесни  
за  
пъпната ми връв

### тарамбука

голям двор с камъни, керемиди и малини  
къщата на попа  
палатката оранжево разговаря с невените  
и кабела на лампата

уютно е – там е ненужно уточнение

хора – заради също  
думи и домашен хляб  
сирене, чай и мляко  
огън  
некосена по-рано трева  
и ти

с теб е толкова хубаво там

тарамбуката може да каже колко  
ще премълча  
ще се наслаждавам



## Иван Димитров

### Литературен монах 5

Кога приех литературата за своя религия? Кога станах литературен монах? Расото ми е от бели листа и когато го облека, те се изписват. Дори насън пиша. Това е едно състояние на съзнанието много близо до медитацията, до религиозния екстаз. В него има толкова електричество, че нервната ти система може да даде накъсо. Косата ти да се изправи от поезия. Да развиеш тикове от поезия. Да получиш епилептичен

пристъп от поезия. А миризмата на мастило и хартия е по-мистична от миризмата на тамян. Това е миризма на вечност. Няма как иначе. Мъртвите поети ще са вечно живи. Пред тях живите са вечно мъртви. Една планета мъртво население. Някаква си гишаща гробница. Такива ги скандирам на улицата. Изнасям проповеди. Все някой трябва да изрече литературата пред минавачите, трамваите и улчните котки.

Улчните котки ме слушат с любопитство. Преяли са с глави на риби. Гласът ми се връзва във витрините. На улицата е пълно с безработни излезли в обедни почивки. Пея литературни мантри, пригласяйки си със звънче. С него поставям кънтящи акценти на ключови места. Изнасям речи за брадата на Достоевски и очите на Яворов. Брадата на Достоевски е съставена от петте му големи романа, а в пос-

ледните дни на Яворов погледът му бил чиста поезия. Литературата ме направи сектант. Какво можех да сторя? Боговете отдавна емигрираха нанякъде. Чупиха се като двойкаджии от училище. Кой ги знае къде са. Сигурно се плацикат по басейните на някоя космическа Америка в другия край на Вселената. Изкарват си добре. И пият. Пиянството на едни богове. Дълго се опитвах да забравя пия-

нството им чрез махмурлуци. После спря да ми пука. Сам се забравих в от девет до пет за осем години. Тази аритметика преоба писането ми. Така го преоба, че съвсем престанах да пиша. Така преобано бях започнал да пиша. От девет до пет е мъртвата зона на литературата. Нейният масов гроб. Тогава дори нощите ми принадлежаха на от девет до пет. Тогава вътрешностите ми съвсем ръждясаха, очите ми станаха

стъклени, а гласът ми забибика като клаксон. Тогава отчаяно исках да изповръщам дните си. Да ги изхвърля от тялото си като отпадъчен материал. Така заживях в нощите, а в нощите пиех. Живях, за да пия, пиех, за да живея. Поредният екзистенционален алкохолик. Тогава френетично напуснах работа. Измих се от кухи амбиции. Изтърках тялото си от дребни желания за големи и скъпи предмети. Цопнах

плоския си джиезем в кенефа и тържествено пуснах водата. Това беше най-сполучливият кавър на реквиема на Моцарт, който някога съм чувал. Най-новогодишната заря. Това беше първомайска манифестация от двайсет и втори век. Това беше да отидеш по обяд на Централна гара, за да си купиш билет до Острова на блажените. Това беше лицето на лелката зад гишето, докато неумело и отчаяно търси тази дестинация

на компютъра. Това беше да се смееш от сутрин до вечер и обратно. Колко време мина, а така добре си го спомням. Куатрочентото на моя живот. Оттогава дърветата оплешивяха безброй пъти. Сезоните се качиха на виенско колело. Смесиха се с група деца и ми се излезиха. Правеха ми физиономии. Кикотеха се. Въртяха се над мен. Застиваха единствено в литературата. Може би затова не спрях да се пиша и смея.